

ENSENYAMENT DE MESTRES

EDUCACIÓ INFANTIL

TREBALL DE FI DE GRAU

**ANÀLISI DE L'ORGANITZACIÓ DELS
ESPAIS, EL TEMPS I ELS MATERIALS
AL SEGON CICLE D'EDUCACIÓ
INFANTIL**

*COMPARATIVA ENTRE SIS ESCOLES DEL
TARRAGONÈS*

Dolors Maria Tierraseca Matute

Tutora: Maria Josep Alemany Vazquez

Tarragona, 31 de maig de 2022

*El único modo de hacer un gran trabajo es
amar lo que haces.*

Steve Jobs

RESUM

Català

El següent treball consisteix en l'estudi d'un comparatiu de l'organització dels espais, tant interns com externs, el temps i els materials de sis escoles del Tarragonès.

Les escoles que es presenten són dues de titularitat privada-concertada i quatre públiques (dos centres rurals i dos urbans). La comparativa ha estat realitzada tenint en compte els aspectes i les aportacions que exposa el Currículum i Orientacions del segon cicle d'Educació Infantil per part del Departament d'Educació. Els resultats obtinguts han mostrat poques diferències tenint en compte la titularitat dels centres i aquests donen respostes positives a gran part dels aspectes estudiats.

Paraules clau: educació infantil, aula, infants, espais interiors, espais exteriors, temps educatiu, materials.

Castellà

El siguiente trabajo consiste en el estudio de un comparativo de la organización de los espacios, tanto internos como externos, el tiempo y los materiales de seis escuelas de la comarca de Tarragona.

Las escuelas que se presentan son dos de titularidad privada-concertada y cuatro públicas (dos centros rurales y dos urbanos). La comparativa ha sido realizada teniendo en cuenta los aspectos y las aportaciones que expone el Currículum y Orientaciones del segundo ciclo de Educación Infantil por parte del Departamento de Educación. Los resultados obtenidos han mostrado pocas diferencias teniendo en cuenta la titularidad de los centros y estos dan respuestas positivas a gran parte de los aspectos estudiados.

Palabras clave: educación infantil, aula, niños, espacios interiores, espacios exteriores, tiempo educativo, materiales.

Anglès

The following work consists of a comparative study of the organisation of spaces, both internal and external, time and materials in six schools in the Tarragona region.

The schools presented are two private-controlled schools and four public schools (two rural and two urban). The comparison has been carried out taking into account the aspects and contributions set out in the Curriculum and Guidelines for the second cycle

of Infant Education by the Department of Education. The results obtained have shown few differences taking into account the ownership of the centres and they give positive responses to most of the aspects studied.

Key words: early childhood education, classroom, children, indoor spaces, outdoor spaces, educational time, materials.

ÍNDIX

1. Introducció	6
2. Marc teòric	8
2.1 Capítol I – L’escola del segle XXI a Catalunya.....	8
2.1.1 Introducció	8
2.1.4 L’Educació Infantil del segle XXI	9
2.1.4.1 Segon cicle d’Educació Infantil (3-6 anys).....	13
2.1.5 El currículum.....	15
2.1.6 Projecte educatiu de centre (PEC).....	16
2.2 Capítol II – L’espai, el temps i els materials de l’escola en l’etapa d’Educació Infantil	19
2.2.1 L’espai com a generador de l’aprenentatge.....	19
2.2.1.1 Atributs de l’espai	20
2.2.1.2 Els espais interiors.....	22
2.2.1.3 Els espais exteriors	26
2.2.2 Tot el temps a l’escola és educatiu.....	29
2.2.3 Materials i recursos dels quals disposen els infants a l’aula d’Educació Infantil	32
4. Marc metodològic	38
4.1 Metodologia i instruments d’investigació	38
4.2 Objectius i hipòtesi.....	39
4.3 Mostra i població.....	40
4.4 Resultats	42
5. Conclusions	52
6. Bibliografia	55
7. Annexos.....	59

1. Introducció

L'Educació Infantil, cada vegada més, s'ha convertit en una etapa de caràcter important per a la societat en la qual vivim. Durant el període del segon cicle es produeix el desenvolupament global dels nens i nenes d'entre 3 i 6 anys i és un període educatiu en el qual gaudeixen contínuament de l'adquisició de nous aprenentatges.

Per tal que aquesta etapa es porti a terme de la millor manera possible s'han de tenir en compte diferents factors que influeixen en el procés d'aprenentatge dels infants. Així doncs, per aconseguir un bon funcionament d'aquest període d'escolarització, és tan rellevant tenir en compte les característiques, les necessitats i els interessos dels més petits, com l'organització de l'escola, els espais i els materials que condicionen el desenvolupament de l'aprenentatge dels infants.

L'elecció de la temàtica d'aquest present treball ha estat triada per interès propi arran de les pràctiques realitzades durant el tercer i quart curs del grau universitari d'Educació Infantil en dues escoles metodologies d'aprenentatge i tipus d'organització amb espais i temps i materials molt diferenciats. L'objectiu principal d'aquesta investigació és aprendre més sobre l'organització dels espais, el temps i els materials de les escoles en l'etapa del segon cicle d'Educació Infantil i fer una comparativa entre sis centres del Tarragonès.

El Treball de Fi de Grau està estructurat principalment en dues grans parts. La primera aprofundeix des del punt de vista teòric així com s'ha dut a terme un apropament a la situació real dels centres educatius pel que fa a l'organització dels espais interiors i exteriors, els temps i els materials de les aules del segon cicle d'Educació Infantil. Aquesta primera part a la vegada està dividida en dos capítols, el primer d'aquests és de caràcter introductor i per tal de situar-nos en la temàtica del treball de forma general i s'exposa informació sobre el segon cicle d'Educació Infantil, el currículum i el projecte educatiu de centre. Altrament, en el segon capítol s'esmenten les tres temàtiques principals d'investigació que són l'organització dels espais interiors i exteriors de les escoles, els temps educatius i els materials que se'n fan ús a les aules del segon cicle d'Educació Infantil.

Pel que fa a la segona part del treball, es tracta del marc metodològic que està dividit en quatre parts. La primera és on apareixen els objectius generals i específics de la investigació i també on es defineix la hipòtesi plantejada per la recerca. La següent part plasma i informa sobre la metodologia emprada, aprofundint en la mostra participant i els

instruments utilitzats. Pel que fa a la tercera part, és on apareix la presentació dels resultats obtinguts a través de diferents gràfics visuals per tal de facilitar la seva interpretació. Aquests van acompanyats de la valoració i comparació dels resultats aconseguits per part de la mostra participant en els qüestionaris realitzats. Per acabar, es defineixen les conclusions extretes de l'estudi relacionades amb **el compliment dels objectius** i la hipòtesi plantejada.

El tancament del treball és amb la bibliografia formada per totes les fonts consultades i referenciades i els annexos.

A continuació es plasmen els diferents aspectes esmentats anteriorment, per tal de conèixer les bases teòriques en les quals es fonamenta la part metodològica del treball, seguits de l'estudi dut a terme amb les seves aportacions i conclusions.

2. Marc teòric

2.1 Capítol I – L'escola del segle XXI a Catalunya

2.1.1 Introducció

La Llei d'educació de Catalunya (LEC) defineix les bases del sistema educatiu català des de l'any 2006. D'acord amb la llei, Catalunya fa ús de les seves competències d'autogovern pel que fa a la matèria educativa i exposa a la ciutadania una llei general que té la vocació de permetre concrecions successives ajustades a les necessitats que canvien del sistema educatiu, tenint en compte la voluntat del país expressada temporalment en les normes que regeixen el sistema públic democràtic. (Departament d'educació de Catalunya)

Els ensenyaments que s'ofereixen són els següents, tot i que en el cas d'aquest treball es centrarà només en el primer d'aquests (Article 51 de la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació):

- Educació infantil
- Educació primària
- Educació Secundària Obligatòria
- Batxillerat
- Formació professional
- Ensenyaments d'idiomes
- Ensenyaments artístics
- Ensenyaments esportius
- Educació per a persones adultes
- Ensenyament universitari

Els principals objectius del sistema educatiu de Catalunya són l'èxit escolar i l'excel·lència educativa juntament amb el desenvolupament de les capacitats de tot l'alumnat com a principi que fomenta l'equitat i garantia a més de la cohesió social.

D'altra banda, els punts forts que engloben el sistema són:

- El català, com a llengua vehicular
- La inclusió educativa
- La innovació metodològica i didàctica

- El plurilingüisme
- La personalització de l'aprenentatge
- L'emprenedoria
- La cultura de l'avaluació
- La formació contínua
- La implicació i el compromís de la família en l'escolarització
- La relació del centre i l'entorn
- La prevenció i la reducció de l'absentisme i l'abandó escolar
- L'avaluació per competències

Educar va molt més enllà de fer possible que els infants aprenguin o adquireixin coneixements. Implica proposar reptes cognitius, crear un ambient ric i facilitador de relacions humanes, donar oportunitats per reforçar la mateixa confiança i l'autoestima, assegurar el camí cap a l'autèntica autonomia i ajudar que els infants es puguin anar fent una idea adequada del món en què viuen i viuran (Vilà et al., p. 7, 2016).

Gálvez (2010) afirma que:

En les escoles Reggio Emilia existeix un profund convenciment que els nens i nenes són forts, competents i tenen amplies capacitats per l'aprenentatge. Ells i elles són els protagonistes de l'educació i tenen dret a col·laborar i a comunicar-se amb els altres. No són simples receptors del coneixement que els proporciona el docent, sinó que construeixen el seu propi aprenentatge a partir de les experiències i de la interacció amb altres persones. (p.338)

D'acord amb la idea anterior, Zamora (2010) coincideix i exposa el següent:

En el mètode de Fröbel, l'infant es converteix en la figura central de l'educació i per això la tasca educativa serà conduïda per i mitjançant el nen o nena, no per a ell o ella. A partir d'aquesta concepció el docent passa a ser un facilitador o mediador de l'autoeducació, objectiu últim de la seva formació. (p. 119)

2.1.4 L'Educació Infantil del segle XXI

Segons el Currículum i Orientacions d'Educació Infantil del Segon Cicle, Catalunya va ser una de les primeres comunitats autònomes que va globalitzar l'accés a l'educació, a partir dels tres anys; fins i tot si es realitza una comparació amb altres països europeus,

gran part d'aquests no proporcionen una educació generalitzada per aquesta etapa educativa.

L'escola té la funció d'ensenyar, acompanyar i vetllar perquè els infants assoleixin uns aprenentatges funcionals i significatius que venen marcats pels currículums, prou oberts a ambdós cicles d'Educació Infantil, i que no tenen sentit si no van acompanyats amb el desenvolupament de les capacitats que segueix un camí diferent per a cada infant (Vilà et al., p. 16, 2016).

La Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, en l'article 56 exposa que l'etapa d'Educació Infantil consta de dos cicles: el primer, primera infància, comprèn entre els zero i els tres anys d'edat; el segon, primer ensenyament, comprèn entre els tres i els sis anys d'edat.

Per tant, d'acord amb la llei esmentada anteriorment, a Catalunya l'etapa d'Educació Infantil és el primer nivell del sistema educatiu que engloba els infants des dels 0 fins als 6 anys. Aquesta etapa no és obligatòria i es divideix en dos cicles de tres cursos cadascun. El primer cicle està format per infants de 0 a 3 anys i s'imparteix, tal com exposa l'article 75 de Llei 12/2009, en les escoles bressol o llars d'infants. D'altra banda, el segon cicle va dels 3 als 6 anys d'edat i es posa en pràctica en el parvulari de les escoles.

En el Decret 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'Educació Infantil, en l'article 2, s'informa sobre la finalitat de l'etapa d'Educació Infantil, la qual és contribuir al desenvolupament emocional i afectiu, físic i motor, social i cognitiu dels infants, proporcionant-los un clima i entorn de confiança on se sentin acollits i amb expectatives d'aprenentatge. Afirmar que l'acció educativa ha de permetre un desenvolupament afectiu, un descobriment progressiu i un creixement personal dels infants; la formació d'una imatge positiva i equilibrada d'ells mateixos, el descobriment de les possibilitats del seu propi cos, del moviment i dels hàbits de control corporal, actuant cada vegada més d'una manera més autònoma; la possibilitat de relacionar-se i comunicar-se amb els altres, infants i persones adultes, per mitjà dels diferents llenguatges, establint vincles i relacions amb les corresponents pautes elementals de convivència, de relació, i de respecte al principi de no-discriminació, de manera que família i escola comparteixin responsabilitats.

En aquesta etapa és imprescindible que les nenes i els nens sentits que tenen un lloc en el seu entorn i que hi confien; per això cal acollir-los i acceptar-los íntegrament amb estima, conèixer-los i comprendre'ls des del respecte i l'afectivitat, i assegurar les relacions de

confiança i la creació de vincles amb les persones adultes i els companys i companyes propers. Les rutines, els hàbits i el coneixement dels límits i les conductes que són acceptades, els faran sentir confortables i els permetran preveure els esdeveniments, així com les conseqüències de les seves accions (Decret 181/2008, Annexos, Introducció).

Els infants necessiten de forma natural entendre tot allò que els envolta i per això s'ha de garantir un ambient segur, on l'individu se senti a gust, atès per l'adult, acceptat i còmode. En aquesta etapa la curiositat és el motor de l'aprenentatge, com bé diu el Currículum i Orientacions d'Educació Infantil del Segon Cicle, i aquesta va acompanyada de la confiança i l'actitud del docent.

Per això, cal també que se sentin actius i siguin capaços d'anar desenvolupant eines i recursos per conèixer el món que els envolta, iniciant-se en l'ús d'estratègies per fer una exploració activa, viscuda, pensant i raonant per elaborar explicacions que hi donin sentit i que ho puguin fer amb la confiança que seran reconeguts, valorats i ajudats en aquest camí (Decret 181/2008, Annexos, Introducció).

Tots els espais i el temps són educatius per a l'infant, per tant, és important potenciar l'aprenentatge a través del joc, les relacions, l'experimentació, els descobriments, etc. en qualsevol moment del dia, independentment del lloc on es produeixi. Aquests han d'estar organitzats de manera que possibilitin l'activitat i el joc de l'infant de forma segura, agradable i acollidora.

Com bé diu el Decret 181/2008, els mestres i les mestres actuaran com a facilitadors d'un entorn on es creïn expectatives per a l'alumnat, a través d'activitats que tinguin interès i significat i els proporcionin les mateixes oportunitats d'aprendre independentment del gènere, l'habilitat, l'edat, l'origen sociocultural i els coneixements previs.

Tal com s'observa en la *Figura 1*, les tres àrees de coneixement i experiència són:

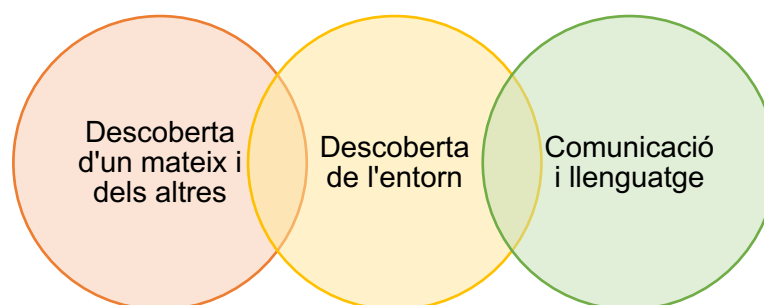

Figura 1 Àrees de coneixement i experiència. Font: Currículum i Orientacions Segon Cicle Educació Infantil

Aquestes, estan relacionades entre si per tal de crear espais i moments d'aprenentatge globalitzats que contribueixin al desenvolupament integral de l'infant, aproximant-los al món que els envolta, donant-li un significat i facilitant la seva participació activa en el procés.

Tal com menciona el Decret 181/2008, els infants s'inicien i avancen en la descoberta d'un mateix a partir de les relacions que estableixen amb els altres, i d'aquesta interconnexió entre el jo i l'altre en sorgeix el sentit de promoure el benestar amb un mateix i amb els altres. Per tant, la descoberta d'un mateix va directament relacionada amb la descoberta dels altres perquè ambdós aspectes es troben en el procés de construir-se integralment. La finalitat d'aquesta àrea és promoure les relacions i exploració del jo i dels altres, descobrint i desenvolupant possibilitats emocionals, sensorials, d'acció, d'expressió, d'afectivitat, de relació i de regulació, referides al moviment, les emocions, als sentiments i als hàbits. També caldrà donar al cos la importància que es mereix i promoure el joc com activitat natural de l'infant d'aquesta etapa, que li permetrà integrar espontàniament l'acció amb les emocions i el pensament, afavorint el seu desenvolupament personal i social.

Seguidament, la descoberta de l'entorn ha d'ajudar els infants a elaborar explicacions sobre els objectes i les situacions que els interessin i els preocupin en cada moment i procurar, alhora, que es formin una idea d'ells mateixos com a persones amb la capacitat d'aprendre i amb recursos per emprendre reptes. L'aprenentatge depèn en gran manera de la quantitat i de la qualitat d'ocasions que hagin tingut per dur-lo a la pràctica. Cal que l'escola asseguri, per a tots els infants, experiències prou riques i que els acompanyi en els aprenentatges, impulsant el plantejament d'interrogants, encaminant la resposta a les seves preguntes, oferint materials, recursos i estratègies que ajudin a través dels llenguatges a connectar i fer conscients les experiències viscudes.

I per finalitzar, també recollit en el Decret 181/2008, en l'àrea de comunicació i llenguatge els nens i les nenes experimentaran els diferents usos i funcions dels llenguatges, en un ambient amb condicions favorables que ho faciliti i on es desenvolupi la comunicació tant verbal com no verbal. Per això és imprescindible establir una relació afectiva positiva entre l'infant i la persona adulta, i entre els mateixos infants, això com una comunicació intensa, fluida i agradable entre tots els membres de la comunitat educativa.

Per potenciar l'aprenentatge dels continguts que engloben les tres àrees de coneixement, s'han de dur a terme activitats i propostes d'interès i significat per als infants. D'aquesta manera facilitarem l'adquisició dels coneixements

D'acord amb el que esmenta el Currículum i Orientacions d'Educació Infantil del Segon Cicle, educar va molt més enllà de fer possible que els infants aprenguin o adquireixin coneixements. Implica proposar reptes cognitius, crear un ambient ric i facilitador de relacions humanes, donar oportunitats per reforçar la mateixa confiança i l'autoestima, assegurar el camí cap a l'autèntica autonomia i ajudar que els infants es puguin anar fent una idea adequada del món en què viuen i viuran.

2.1.4.1 Segon cicle d'Educació Infantil (3-6 anys)

Com bé s'ha esmentat anteriorment, el segon cicle de l'etapa d'Educació Infantil, engloba els nens i nenes d'entre 3 i 6 anys.

La Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, a l'article 56 presenta que l'Educació Infantil té com a objectiu el desenvolupament global de les capacitats dels infants durant els primers anys de vida, a l'inici del procés d'aprenentatge, i ha de prevenir i compensar els efectes discriminadors de les desigualtats d'origen social, econòmic o cultural.

El Decret 181/2008, del 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle d'Educació Infantil, en l'article 1 informa que el segon cicle d'Educació Infantil s'organitza d'acord amb els principis d'educació inclusiva i coeducadora. També fa una atenció especial a la diversitat de l'alumnat, a la detecció i intervenció en les dificultats d'aprenentatge tan bon punt es produeixin i a la relació amb les famílies, proporcionant situacions educatives que permetin un desenvolupament integral de l'alumnat. És important també saber que l'acció educativa procurarà englobar la integració de les diverses experiències i aprenentatges de l'alumnat, la motivarà i també s'adaptarà als seus ritmes de treball.

A més, aquest segon cicle ha de desvetllar en l'infant el seu interès per aprendre, l'hàbit de qüestionar-se i fer-se preguntes sobre el món que l'envolta; l'habilitat de cercar i trobar respostes als reptes que se li plantegen, ha d'incidir en la seva capacitat per relacionar-se, comunicar-se i aprendre de forma conjunta (Vilà et al., 2016)

El Decret 181/2008, exposa en l'article sis que l'etapa d'Educació Infantil s'afavorirà que els infants desenvolupin les capacitats que els han de permetre créixer integralment com

a persones en el món d'avui en dia, en uns aprenentatges continuats i progressius. Aquestes capacitats són les següents:

1. Progressar en el coneixement i el domini del seu cos, en el moviment, i la coordinació, tot adonant-se de les seves possibilitats
2. Assolir progressivament seguretat afectiva i emocional i anar-se formant una imatge positiva d'ell mateix i dels altres
3. Adquirir progressivament hàbits bàsics d'autonomia en accions quotidianes, per actuar amb seguretat i eficàcia
4. Pensar, crear, elaborar explicacions i iniciar-se en les habilitats matemàtiques bàsiques
5. Progressar en la comunicació i expressió ajustada als diferents contextos i situacions de comunicació habituals per mitjà dels diversos llenguatges
6. Observar i explorar l'entorn immediat, natural i físic, amb una actitud de curiositat i respecte i participar, gradualment, en activitats socials i culturals
7. Mostrar iniciativa per afrontar situacions de la vida quotidiana, identificant-ne els perills i aprendre a actuar en conseqüència
8. Conviure en la diversitat, avançant en la relació amb els altres i en la resolució pacífica dels conflictes
9. Comportar-se d'acord amb unes pautes de convivència que el portin cap a la integració social.

Pel que fa al paper del docent, d'acord amb el que argumenta Gálvez (2010):

Seguint el model de Reggio Emilia, el docent és un company dels infants, un guia i un investigador. L'educador és un aprenent, com també ho són els nens i nenes, encara que de manera simultània sigui una font de recursos que els proporciona experiències i un suport en el seu aprenentatge. El docent és, a més, un investigador que escolta acuradament al grup, observa i documenta el seu progrés. La seva missió és provocar, construir junt amb l'infant i estimular el seu pensament i col·laboració amb els iguals. L'educador reflexiona sobre la seva pràctica, sobre l'alumnat i sobre l'aprenentatge i reajusta constantment les seves pròpies idees i creences sobre aquests temes. (p.339)

2.1.5 El currículum

El currículum i orientacions d'Educació Infantil del segon cicle és un document que, tal com ens diu en la seva presentació, té per objectiu compartir reflexions, donar exemples i pautes sobre fer de mestre al parvulari i, alhora, mostrar la millor manera d'oferir oportunitats per al desenvolupament i l'aprenentatge que necessiten els nostres infants.

En el currículum del segon cicle d'Educació Infantil, s'estableixen, a partir de les capacitats de l'etapa, els objectius, els continguts a desenvolupar en cada àrea i els criteris per a l'avaluació dels aprenentatges de l'alumnat (Decret 181/2008).

Com bé plasma l'Article 52 de la Llei 12/2009, d'educació, el currículum s'orienta, entre altres finalitats, a la consecució dels objectius següents:

- a) Desenvolupar la personalitat, les aptituds i les capacitats generals dels alumnes perquè adquireixin les competències i assoleixin el domini dels continguts que es determinin.
- b) Capacitar els alumnes per a comprendre llur entorn i per a relacionar-s'hi d'una manera activa, crítica, cooperativa i responsable.
- c) Aconseguir que els alumnes assoleixin el coneixement de les característiques socials, culturals, artístiques, ambientals, geogràfiques, econòmiques, històriques i lingüístiques del país, i també el coneixement d'altres pobles i comunitats.
- d) Aconseguir que els alumnes adquireixin unes bones habilitats comunicatives, una expressió i comprensió orals, una expressió escrita i una comprensió lectora correctes i el domini dels nous llenguatges.
- e) Aconseguir que els alumnes assoleixin un coneixement adequat del propi cos i adquireixin habilitats físiques i esportives.
- f) Afavorir l'aplicació en situacions diverses i l'actualització permanent dels coneixements adquirits pels alumnes.
- g) Capacitar els alumnes per a l'exercici de la ciutadania, amb respecte als drets i les llibertats fonamentals de les persones i als principis bàsics de la convivència democràtica.
- h) Capacitar els alumnes per al desenvolupament d'estratègies d'autoregulació dels aprenentatges, per a l'aprenentatge autònom i per a l'exercici d'activitats professionals.

- i) Capacitar els alumnes per a l'anàlisi crítica dels mitjans de comunicació i de l'ús de les noves tecnologies.
- j) Permetre una organització flexible, diversa i individualitzada de l'ordenació dels continguts curriculars, especialment als ensenyaments obligatoris, que faci possible una educació inclusiva.

L'equip de mestres del cicle ha d'elaborar i avaluar les programacions didàctiques en coherència amb el currículum establert i els criteris acordats en el projecte educatiu del centre. En les programacions didàctiques del segon cicle de l'Educació Infantil, tant les àrees com els continguts han de tenir un tractament globalitzat i en l'organització de les activitats s'han de tenir presents els ritmes de joc, treball i descans dels infants. (Decret 181/2008, Article 10)

2.1.6 Projecte educatiu de centre (PEC)

El projecte educatiu de centre (PEC) és un document que inclou els trets d'identitat del centre, els principis pedagògics, els principis organitzatius i el projecte lingüístic.

Tots els centres educatius contextualitzen i especifiquen els valors, els objectius i les prioritats d'actuació del centre, la concreció dels currículums que s'imparteixen i el tractament transversal en les àrees, matèries o mòduls de l'educació en valors i altres ensenyaments.

Educació també menciona que el PEC recull la identitat del centre tenint en compte les característiques socials i culturals del context escolar, n'explicita els objectius, n'orienta l'activitat i hi dona sentit amb la finalitat que els alumnes assoleixin les competències bàsiques i el màxim aprofitament educatiu, assegurant la participació de tots els alumnes en els entorns escolars, independentment de llurs condicions i capacitats.

Com bé diu l'Article 4 del decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius, el projecte educatiu recull la identitat del centre, n'explicita els objectius, n'orienta l'activitat i li dona sentit amb la finalitat que l'alumnat assoleixi les competències bàsiques i, més en general, el màxim aprofitament educatiu. També contribueix a impulsar la col·laboració entre els diversos sectors de la comunitat educativa i la relació entre el centre i l'entorn social. El projecte educatiu ha de tenir en compte, si n'hi ha, els projectes educatius territorials.

A més, ha de recollir els valors, els fins i les prioritats d'actuació, ha d'incorporar la concreció dels currículums establerts per l'Administració educativa, que correspon fixar i aprovar al claustre, i ha d'impulsar i desenvolupar els principis, objectius i metodologia propis d'un aprenentatge competencial orientat a l'exercici d'una ciutadania activa. Així mateix, ha d'incloure un tractament transversal de l'educació en valors, del desenvolupament sostenible, de la igualtat entre dones i homes, de la igualtat de tracte i no-discriminació i de la prevenció de la violència contra les nenes i les dones, de l'assetjament i del ciberassetjament escolar, així com la cultura de pau i els drets humans. (Llei 12/2009, Article 121)

L'adequació del desenvolupament i la concreció del currículum en el projecte educatiu de cada centre és objecte d'avaluació, en els termes que determina el títol XI, amb la finalitat de valorar l'assoliment pels alumnes de les competències definides per a cada una de les etapes educatives. (Llei 12/2009, Article 53)

L'Article 91 de la Llei 12/2009, d'educació, presenta els punts següents:

1. Tots els centres vinculats al Servei d'Educació de Catalunya han de disposar de projecte educatiu. En el marc de l'ordenament jurídic, el projecte educatiu, que és la màxima expressió de l'autonomia dels centres educatius, recull la identitat del centre, n'explicita els objectius, n'orienta l'activitat i hi dóna sentit amb la finalitat que els alumnes assoleixin les competències bàsiques i el màxim aprofitament educatiu. El projecte educatiu incorpora el caràcter propi del centre.
2. El projecte educatiu contribueix a impulsar la col·laboració entre els diversos sectors de la comunitat educativa i la relació del centre amb l'entorn social, i ha de tenir en compte, si n'hi ha, els projectes educatius territorials.
3. Per a definir el projecte educatiu s'han de valorar les característiques socials i culturals del context escolar i les necessitats educatives dels alumnes.

D'altra banda, en l'Article 10 del Decret 181/2008 s'esmenta, pel que fa al segon cicle de l'Educació Infantil, que el projecte educatiu de centre ha d'incloure:

- Els criteris per al desplegament del currículum.
- La concreció dels criteris metodològics, organitzatius i d'avaluació.
- L'organització de l'horari escolar.
- Les mesures per a l'acolliment i l'adaptació dels infants.
- Les mesures d'atenció a la diversitat.

- Les estratègies per afavorir el treball autònom de l'alumnat.
- Els mecanismes per organitzar el reforç dels aprenentatges.
- La concreció de la col·laboració família/escola.

Un projecte educatiu de centre inclusiu als centres i a les zones rurals (Generalitat de Catalunya, Departament d'Esenyament):

- Permet que tothom es reconegui com a diferent i tingui un sentit de pertinença al centre.
- Genera dinàmiques internes de debat pedagògic per crear cultures compartides als centres.
- Vetlla per la implicació de tots els docents en el projecte educatiu.
- Facilita mecanismes de participació dels alumnes i les famílies.
- S'organitza per afavorir el treball en xarxa amb tots els agents educatius.
- Considera mesures i suports de diferents intensitats que permeten flexibilitzar el context d'aprenentatge i garanteixen la convivència i el compromís de tota la comunitat educativa.
- Ofereix als alumnes propostes diversificades en la representació, l'expressió i el compromís.
- Identifica les capacitats i habilitats dels alumnes donant valor a les seves fortaleeses i incorporant a l'aula mesures facilitadores d'atenció a la diversitat.
- Valora cada alumne en relació a les seves pròpies possibilitats i fortaleeses, i vetlla perquè tots els alumnes siguin reconeguts i valorats davants dels seus companys i companyes.
- Preveu estratègies d'autoavaluació per als alumnes a fi que identifiquin el que han après, compreguin en què han de millorar i identifiquin els seus propis avenços.

2.2 Capítol II – L’espai, el temps i els materials de l’escola en l’etapa d’Educació Infantil

El Departament d’Educació amb les seves publicacions ens ofereix diferents documents amb orientacions i suport a la programació i el treball de l’aula, de caràcter obligatori com el Currículum i Orientacions del Segon Cicle d’Educació Infantil (2016), que exposa els objectius, continguts, capacitats i el treball a l’aula. D’altra banda, disposem de materials amb recomanacions com el document *Despertem mirades al voltant de l’espai escolar* (2017), que informa de com poden ser els espais escolars.

Els aspectes els quals seran punts claus i objecte d’estudi a la part metodològica del treball apareixen en la *Figura 2*.

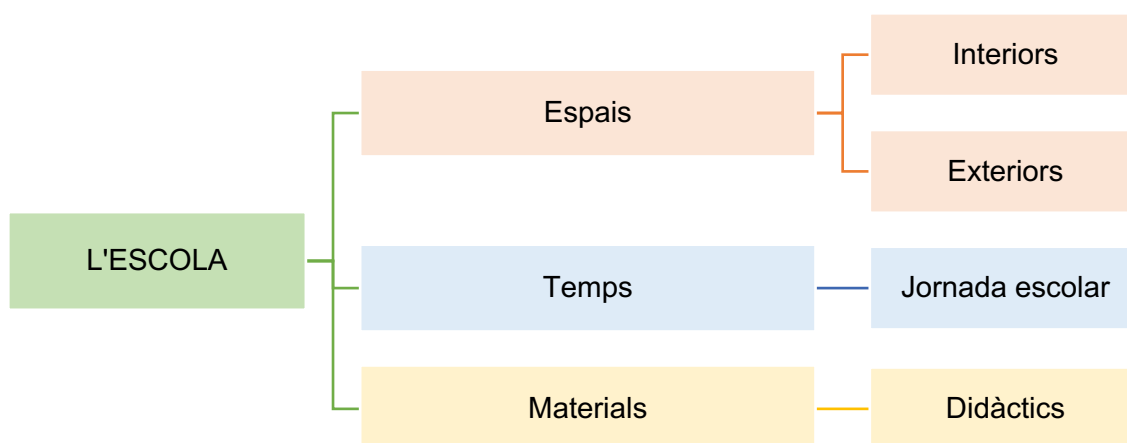

Figura 1 Aspectes d’objecte d’estudi en la part metodològica. Font: Elaboració pròpia

2.2.1 L’espai com a generador de l’aprenentatge

Tal com informa la “*Guia per als projectes de construcció i transformació de centres educatius públics*” (p. 24, 2022):

El pedagog Loris Malaguzzi, impulsor de la renovació educativa a la regió italiana de Reggio de l’Emília, anomena l’espai d’aprenentatge com el “tercer mestre”, després del professorat i les famílies, i afirma que l’escola té dret al seu propi ambient, a una conceptualització i disseny d’espais, formes i funcions pròpies.

Com bé s’esmenta en el document “*Despertem mirades al voltant de l’espai escolar*” (2017):

La incorporació de l'aprenentatge per capacitats en els currículums ha aportat canvis metodològics i organitzatius en els centres. A més, les noves metodologies fan que l'alumnat sigui el centre de l'aprenentatge i per això, obliguen a repensar tant les estratègies d'ensenyament-aprenentatge com els aspectes relacionats amb el temps i els espais.

És a dir, conforme amb aquesta afirmació, la implementació de les noves metodologies en els centres educatius ha fet que aquests tinguin en compte i canviïn aspectes que abans no se'ls donava tanta importància, com són els espais, per tal de poder-se adaptar a les innovacions i propostes dels mètodes emprats.

La concepció i ordenació dels espais del centre educatiu ha de ser una eina més per als docents i els alumnes per al seu aprenentatge.

Nous aprenentatges, Nous espais (2022)

2.2.1.1 Atributs de l'espai

L'ambient físic és un aspecte clau per tal d'obtenir els objectius educatius proposats, ja que aquest proporciona un clima de benestar que facilita l'adquisició de nous aprenentatges.

Els atributs de l'espai que generen benestar i faciliten l'aprenentatge dels infants apareixen en la següent figura. (*Despertem mirades al voltant de l'espai escolar, 2017*)

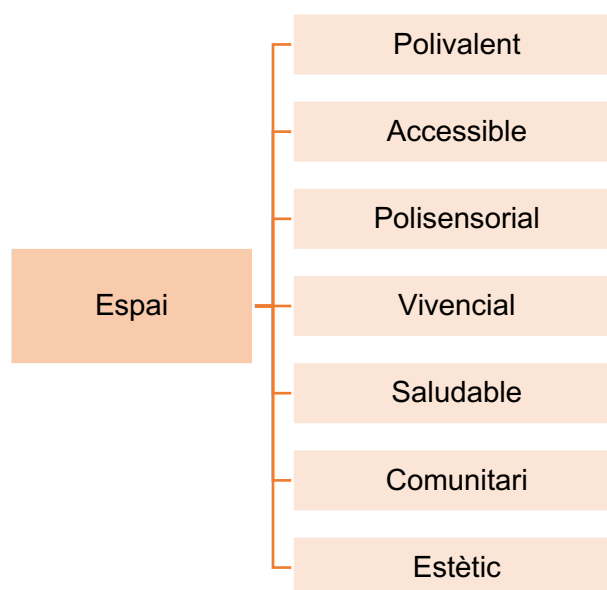

Figura 2 Atributs de l'espai. Font: Despertem mirades al voltant de l'espai escolar.

- Polivalent: l'espai ha de permetre múltiples processos i ha d'estar adaptat a les possibilitats, als interessos i a les necessitats dels infants que en faran ús d'aquest. Per tant, han de ser espais flexibles i polivalents que afavoreixin l'autonomia i la responsabilitat dels alumnes.
- Accessible: s'han d'evitar les barreres arquitectòniques que dificultin l'accés i habitatge dels espais del centre per tal de respondre a les necessitats de la diversitat de persones que formen part de la comunitat educativa.
- Polisensorial: per tal d'aconseguir una interacció significativa amb l'entorn, considerant la diversitat de persones que conviuen, l'espai ha de proporcionar molts estímuls sensorials diferents, perquè cada persona es pugui ajustar segons les seves pròpies característiques d'acord amb el seu punt de vista.
- Vivencial: per vivenciar l'espai és necessari explorar-lo, ja que d'aquesta manera permetrà poder experimentar-hi en ell. Per això, es trien espais que es poden personalitzar fàcilment, transformar i que permeten diferents formes d'habitar-los i fer-los servir. Aquests espais personalitzats permeten que cada persona trobi el seu lloc, i el fet de deixar que participin en la distribució i organització, els anima a utilitzar-los.
- Saludable: els espais han d'estar lliures de contaminació ambiental i en bones condicions (il·luminació, neteja, ordes, temperatura, seguretat, etc.). Així, proporcionarem llocs de benestar per tal de desenvolupar de manera correcta propostes, situacions i activitats d'aprenentatge. Per tant, a l'hora d'escollir un espai, es tindrà en compte les seves condicions.
- Comunitari: s'ha de tenir en compte la implicació de tots els agents que formen la comunitat per tal de tenir els espais de qualitat, ben dissenyats i cuidats. Per transformar-los, també s'ha de comptar amb tots els agents implicats com els docents, els alumnes i les famílies.
- Estètic: els elements estètics corresponents en un espai proporcionen un entorn agradable per al treball, fomenta la creativitat i millora les habilitats socials. Un entorn físic agradable, càlid i acollidor amb materials béns elaborats creen una atmosfera correcta d'aprenentatge.

Cal tenir present que una educació integral promou la descoberta dels espais que envolten l'escola més enllà de l'edifici. Per això és interessant tenir en compte que l'entorn pot

esdevenir un complement molt útil per generar aprenentatges. (*Despertem mirades al voltant de l'espai escolar*, p. 7, 2017)

2.2.1.2 Els espais interiors

D'acord amb el document *Nous aprenentatges, Nous espais.*, els espais escolars poden esdevenir potenciadors de l'aprenentatge, contribuir al benestar, la socialització i la transmissió de valors educatius. (p. 24, 2022)

Els nens i nenes necessiten espais oberts i amb unes mínimes condicions higièniques i físiques (llum, ventilació, amplitud, etc.) per sentir-se a gust. Cal organitzar i decorar l'espai de manera que esdevingui acollidor, segur, ampli i funcional en els desplaçaments. En un espai acollidor, harmoniós i funcional, si bé no s'hi garanteix un comportament adequat, sí que s'hi creen les condicions bàsiques per anar-lo assolint. (Bassades, Huguet i Solé, p. 116, 2006)

Els espais de l'escola són un sistema viu, en constant canvi i evolució, que centren la mirada en la formació integral dels seus alumnes. Des d'un punt de vista global, els espais tenen la capacitat de crear connexions amb tota la comunitat educativa i l'entorn natural. També influeix directament en el desenvolupament de la identitat dels infants i en l'adquisició de diferents significats, tenint en compte uns valors que fomenten la integració i comprensió dels diversos ritmes d'aprenentatge. (*Despertem mirades al voltant de l'espai escolar*, 2017)

Seguint amb la mateixa idea, la guia *Nous aprenentatges, Nous espais.* argumenta que:

El component estètic associat als espais proporciona contextos gratificants i plaents que predisposen a treballar millor; estimulen la creativitat i la competència social. Els entorns físics agradables, càlids i acollidors, amb l'exposició de treballs curosament creats, ajuden a crear una atmosfera adequada per als aprenentatges, en què l'estètica ha d'anar estretament vinculada als requeriments funcionals implícits en les metodologies de treball. (p. 29, 2022)

Per tant, tenint en compte el que exposa el document "Despertem mirades al voltant de l'espai escolar", els elements i factors que s'han de considerar a l'hora de pensar en el disseny d'un espai són els plasmats en la *Figura 4*.

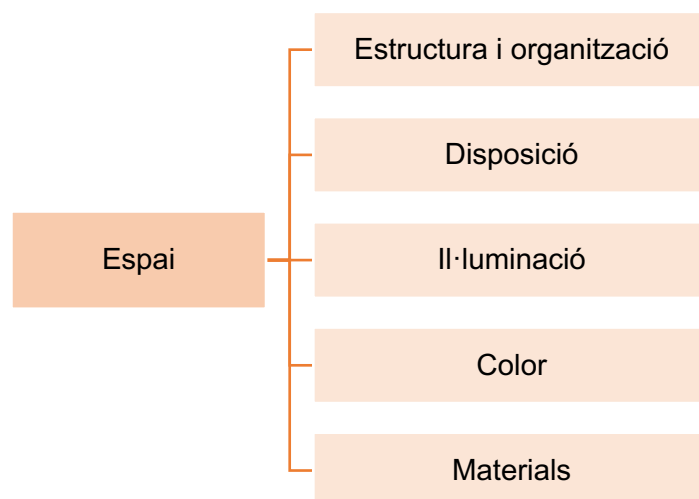

Figura 3 Elements a tenir en compte en el disseny d'un espai. Font: *Despertem mirades al voltant de l'espai escolar*.

- Estructura i organització:

El fet d'implementar noves metodologies pedagògiques, implica al mateix temps, reflexionar al voltant dels possibles canvis en els espais en els quals es porten a terme els processos d'ensenyament i d'aprenentatge. Parlem d'espais escolars existents els quals doten d'un altre sentit, com per exemple el cas dels passadissos. Aquests passen de ser zones de pas a ser un espai d'aprenentatge més en el centre.

Replantejar els espais implica donar més protagonisme als infants i també al treball cooperatiu, ja que el mestre deixa de ser el centre d'atenció, donant pas a centrar les mirades en els seus alumnes, sent així un guia, un facilitador i per últim, un gestor de grups cooperatius.

D'aquesta manera tots els espais del centre es transformen en educatius i l'aula deixa de ser l'espai tancat en el qual esdevenen els processos d'ensenyament i d'aprenentatge. Així doncs, les aules passen a ser espais accessibles i espaiosos que potencien l'intercanvi i la cooperació, acompanyat de la temàtica de l'aprenentatge que dibuixa i defineix els diferents espais.

Per altra banda, pel que fa als espais exteriors, els quals abans eren concebuts únicament com un lloc d'esbarjo o bé per a practicar esport, són actualment, espais de trobada, d'investigació i d'experimentació que fomenten l'aprenentatge de nous coneixements.

- Disposició

La forma, la disposició del mobiliari i la cura dels detalls afavoreixen la multiplicitat, és per aquest motiu que s'ha de dissenyar els espais d'una manera alternativa, és a dir,

aconseguint que aquests siguin menys rígids i oberts a la incertesa dels processos creatius que hi esdevenen.

Podem crear espais partint de la reorganització del mobiliari, considerat multifuncional, donar noves funcions a àrees de treball i organitzar els elements en diferents ambients. Aquests fets permetran agrupar els infants de diverses maneres, tenint en compte el tipus d'activitat prevista, potenciant d'aquesta manera el treball col·laboratiu i facilitant així, els aprenentatges.

Un espai considerat creatiu es construeix partint de la selecció i la simplificació dels seus elements, justificats per la seva funcionalitat. Altrament, l'espai ha de ser creat partint de la flexibilitat i la possibilitat d'usos d'aquest.

- Il·luminació

A l'hora de dissenyar un espai, cal tenir en compte la il·luminació i també el consum energètic que comporta. La il·luminació té en compte la llum que arriba a una determinada superfície, per aconseguir espais confortables i de benestar, és immancable el fet de tenir en compte l'aportació de llum natural, o bé la il·luminació útil o autonomia d'il·luminació.

Un aspecte que cal tenir present en el moment que es té en compte la il·luminació dels espais és el confort visual que s'aconsegueix amb elements com per exemple l'harmonia de colors. El fet de disposar d'una bona il·luminació redueix la fatiga dels usuaris i augmenta el seu rendiment. Per tant, són aspectes importants a l'hora de dissenyar un espai educatiu.

Per acabar i pel que fa a la relació dels colors i la il·luminació, és aconsellable utilitzar el color blanc en els sostres dels espais, ja que reflecteix la llum de forma difusa. A les parets és adequat fer servir colors d'acabat mate o semibrillant per tal d'evitar els enlluernaments. Altrament i fent referència a les superfícies de treball, és preferible l'ús de tons grisos o marrons clars i també superfícies no brillants.

- Color

Les combinacions dels components cromàtics, tàctils i olfactius tenen un component subjectiu. L'espai s'ha de considerar com un ambient polisensorial compost per diversos valors sensorials per tal que cada individu trobi el seu espai de creació representat en aquest.

A l'hora de pensar en l'ús dels colors, s'han de tenir en compte les qualitats d'aquests:

- El to o matís: és el nom que s'atribueix a cada color i amb el qual es coneix.
- El valor o lluminositat: defineix el grau de claredat o foscor que té.
- Percepció del color: està condicionada per la il·luminació, l'espai que ocupa o pels colors que l'envolten.
- Gamma cromàtica: és la classificació dels colors tenint en compte un valor determinat.

Un mateix color pot actuar de diverses maneres i produir efectes que a la mateixa vegada són contradictoris. Com per exemple el color groc que pot ser lluminós o pot molestar a la vista. Cap color es pot interpretar sense tenir en compte el context que l'envolta. Així doncs, és tan important el color com a element solitari com considerar-lo conjuntament amb les tonalitats del seu voltant.

La relació proporcional dels colors és rellevant perquè determina l'efecte visual. Per tant, el fet de barrejar les tonalitats cromàtiques de manera correcta i ordenada provoca que l'ambient de l'espai sigui el desitjat i determina el color principal emprat.

Com bé s'exemplifica (*Despertem mirades al voltant de l'espai escolar*, p. 42, 2017):

Per exemple, no produirà el mateix efecte el vermell combinat amb el groc i el taronja que el mateix vermell amb el negre o el lila. És a dir, la relació dels colors amb els sentiments no es combinen de manera accidental, les combinacions no sols són qüestió de gust, sinó experiències universals que estan profundament arrelades en el llenguatge i el pensament.

La tria dels colors està lligada al seu context, que és un dels criteris per valorar si un color mostra un efecte agradable o no, i a la connexió amb els seus significats, ja que el context social és el que determina el sentit i el valor de cada color. D'aquesta manera, un mateix color pot tenir diversos significats i atribucions depenent de la cultura que hi ha en el seu entorn. El color aporta gran diversitat d'informació sobre els espais i les persones que l'habiten, i això es converteix en una eina important per tal de transformar els espais i adequar-los.

- Materials

L'espai està estretament lligat amb els materials que el formen, ja que aquests són el vincle entre els infants i les activitats i també perquè estan relacionats amb les metodologies de

treball que s'implementen. Altrament, el seu valor pedagògic depèn més del context que no pas de les seves qualitats com a material.

No s'ha d'oblidar que una organització flexible de l'espai i del temps requereix també un ús obert i flexible dels materials que tingui en compte aspectes com la coeducació, la interculturalitat, l'ecologia, el coneixement així com l'ús de la xarxa i la responsabilitat social. (Despertem mirades al voltant de l'espai escolar, p. 47, 2017)

Tanmateix, a l'hora de parlar i estructurar materials s'ha de valorar i pensar en la seguretat dels individus que en faran ús. Tot i tenir varietat d'estímul visual en l'entorn, eines diverses i materials, és difícil definir una manera de concretar de quins materials se'n pot fer ús al centre i de quins no. L'elecció d'aquests ha de tenir en compte, tal com s'ha esmentat anteriorment, la seguretat i la salut dels nens i nenes.

Referent a la disposició dels materials en els diferents espais del centre, és rellevant que aquest sigui accessible i visible per als infants. També és important destacar el fet que el mobiliari emprat sigui obert i estigui a l'altura dels petits i petites per tal de potenciar la seva autonomia i el seu desenvolupament personal.

Finalment, s'ha de posar a l'abast dels infants una gran varietat de materials que estimulin la seva imaginació, la creativitat i la capacitat d'innovar. Aquesta varietat de recursos ha d'anar des de materials ecològics o reciclat fins a la utilització de recursos digitals.

Tal com afirma el Decret 181/2008, del segon cicle d'Educació Infantil, la finalitat educativa és "Contribuir al desenvolupament emocional i afectiu, físic i motor, social i cognitiu dels infants, proporcionant-los un clima i un entorn de confiança on se sentin acollits i amb expectatives d'aprenentatge".

Com a docents hem d'afavorir un ambient a l'aula que permeti que els nostres alumnes desenvolupin les seves capacitats individuals i es mostrin autònoms, capaços de pensar i comunicar les idees que elaboren i, al mateix temps, exhibeixin aptituds de recerca i iniciativa per conèixer amb els seus iguals en un món en canvi permanent. (Sanahuja, p. 35, 2015)

2.2.1.3 Els espais exteriors

És important visualitzar l'espai exterior de les escoles com un lloc en el qual el continu aprenentatge de la vida es pugui enriquir en un doble sentit. (Mesman, 2016)

En primer lloc, portar l'aula a l'espai exterior. D'aquesta manera aproparem als infants a la natura de l'escola per tal de poder-la observar i experimentar de forma directa i vivencial, no a través de llibres ni pantalles digitals.

En segon lloc, transformar el joc i les relacions que es creen durant les estones d'esbarjo. Així doncs, hem d'afavorir la presència de diferents elements i recursos que convidin al joc cooperatiu, la imaginació, la creativitat, etc. introduint també materials variats de diferents textures, mides i formes per tal de promoure i desenvolupar la motricitat dels infants.

El pati és un espai educatiu i s'ha de tenir en compte de la mateixa manera la seva morfologia com l'ús que se'n fa d'aquest, ja que en si mateix és una zona que pot servir com a estimulador del joc infantil però també com a possibilitador d'aprenentatges. (Marin, 2010)

El fet de considerar tots els espais interiors i exteriors com a espais d'aprenentatge facilita entendre i estendre la possibilitat de disposar també de zones on es pugui ensenyar i aprendre a l'exterior del centre. (Nous aprenentatges, Nous espais., 2022)

És important, doncs, a més d'utilitzar-lo com a espai d'esbarjo, considerar-lo com un espai més per poder dur a terme activitats i propostes educatives en les quals es desenvolupin diferents tipus d'aprenentatges, i aprofitant també per crear situacions d'investigació, exploració, experimentació i manipulació dels diversos elements de la natura que hi podem trobar, creant així un ambient de curiositat per l'entorn que envolta als infants.

Com bé diu Marin, el pati no només contribueix positivament en el desenvolupament de moviments plens de vitalitat, sinó que també promou la curiositat, la intimitat i la tranquil·litat dels infants. Altrament, aquest espai els dona la possibilitat de gaudir de l'espai temporal, físic i simbòlic que els alumnes requereixen per tal de dur a terme l'activitat de joc.

Els beneficis de reformar el pati de l'escola segons Mesman (2016) són els següents:

- Cognitiu: el contacte dels infants amb la natura millora el seu desenvolupament cognitiu perquè augmenta la seva capacitat d'observació, anàlisi i reconeixement. D'altra banda, les experiències manipulatives que poden obtenir els nens i nenes en l'espai exterior preparat i adaptat, amb gran varietat de material i textures, desenvolupen el seu desenvolupament intel·lectual i els sentits.

- Emocionals: en els espais a l'aire lliure s'ha de tractar de posar a disposició dels infants elements naturals i estructures per poder-los manipular com per exemple cases de joc, cuinetes d'exterior, sorrals, horts, etc. D'aquesta manera els infants aprenen a comunicar-se, negociar, compartir, cooperar i coordinar-se entre ells.
- Físics: l'activitat física és avantatjosa per als infants i és bona per al seu cos. També els ajuda a relaxar-se i a estar més sans, afavorint així l'aprenentatge intel·lectual, ja que s'aprèn millor després d'haver realitzat una mica d'activitat física. El problema és que en moltes escoles l'activitat física es redueix a jugar a esports competitius i no a tots els alumnes els agrada. Per aquest motiu, s'han de construir i proposar altres tipus d'espais i estructures per tal que l'activitat física es produeixi de manera que tots els infants se'n puguin beneficiar dels seus efectes positius.

En molts casos, sembla que el pati poques vegades forma part dels espais educatius de l'escola, i en la majoria d'ocasions és utilitzat i ocupat totalment per les activitats esportives. (Marin, p. 20, 2010)

Així doncs, el plantejament i distribució de l'espai hauria de preveure zones diferenciades, delimitant-les amb plantes, parterres de fusta, herba, lloses o ciment per tal de convidar als infants a distribuir-se en aquestes tenint en compte els seus interessos i les seves possibilitats. S'ha de donar lloc a zones que convidin a fer certes activitats i que provoquin que els nens i nenes s'organitzin i creïn el seu propi joc en grups. Algunes de les zones poden ser sorrals, camins, dunes, desnivells, amagatalls, espais per al cultiu, fonts d'aigua, espais per fer teatre, circuits de troncs, tobogans amb desnivells, gronxadors fets amb cistelles, etc. (Clotet, 2015)

Continuant amb aquesta idea, Marin (2019) menciona que:

Fins i tot, encara avui, les teories i experiències de Fröebel i Montessori, referides als patis com a espais naturals a l'aire lliure, ens poden semblar absolutament innovadores: per a aquests dos grans mestres, els patis prenen rellevància educativa com a entorns de joc on entendre l'espai i la seva relació amb el món i on estimular i afavorir els aprenentatges.

Els espais exteriors de l'escola són mitjans educatius en potència. Els considerem com llocs privilegiats de contacte directe entre l'escolar i l'entorn social i natural. (Clotet, 2015)

Tal com esmenta Marin (2010), els patis de les escoles tenen un triple paper com a espais:

- Plens de recursos per a l'aprenentatge.
- Festius per a la celebració i la convivència, i és que són dels escenaris més visibles de l'escola.
- Essencials per al desenvolupament de la capacitat de jugar i, per extensió, amb un immens potencial pel que fa als seus beneficis educatius.

Aquest gran nombre d'usos el converteix en un espai d'esbarjo, diferenciant-lo dels espais de treball com poden ser les aules, les biblioteques o els laboratoris, a més d'un espai distingit sent un dels més emprats i aprofitats del centre educatiu amb gran càrrega d'hores lectives. (Marin, 2010)

2.2.2 Tot el temps a l'escola és educatiu

Bassades (2006) afirma el següent:

El temps d'aprendre i el temps de viure i créixer no estan separats i en tot moment l'infant creix i aprèn gràcies a l'acció educativa de les persones que l'envolten (mestres, educadors, infants, altres adults, etc.) i a les experiències que té en aquest context. Per aquest motiu, quan ens posem a planificar el que farem a l'aula i a l'escola, hem de tenir en compte "tots els moments" de la jornada, reflexionant i valorant els diferents aspectes que incideixen. (p.109)

Des que l'infant entra a l'escola i acomiada de la família o la persona que l'acompanya fins que acaba el seu dia a l'escola, els professionals de la comunitat educativa han d'ajustar la seva intervenció per tal de contribuir al fet que l'alumne se senti a gust i així també potenciar i favorablement el seu desenvolupament i aprenentatge. (Castaño, 2019b)

Durant aquesta etapa és important establir una regularitat pel que fa a l'organització del temps i de la jornada, ja que d'aquesta manera els infants s'orienten en relació amb les situacions que es repeteixen diàriament, és a dir, a les rutines, com per exemple, a l'entrar ens traiem les jaquetes, abans de dinar ens rentem les mans, quan juguem recollim el material i el deixem endreçat, etc. Aquestes activitats han de succeir durant cada dia en el mateix ordre per tal que els nens i nenes se sentin segurs i confiats en el seu dia a dia a

l'escola i aprenguin a anticipar-se i preveure el que faran en cada moment per sentir-se més tranquils. (Bassades et al., p. 109, 2006)

Com bé ens especifica Castaño (2019b), hi ha diferents condicionants que ens afecten a l'hora de realitzar la planificació de la jornada escolar:

- L'edat dels nens i nenes
- El seu nivell maduratiu
- Els ritmes biològics
- El només d'infants per aula
- El temps de permanència dels nens i nenes a l'escola

Cal tenir en compte les necessitats dels nostres alumnes per tal de poder adaptar-nos a ells/es i canviar el que teníem previst. Per això hem de ser flexibles i receptius, ja que hi ha diferents factors i situacions, com per exemple la meteorologia, l'estat emocional dels infants, les festivitats, les celebracions, etc. que ens poden fer variar les nostres programacions i ens obliguen a improvisar altres activitats o situacions per aquells moments.

Ajudar a anticipar el que duran a terme i percebre l'ordre temporal de la vida en general, i de les rutines especialment, passa a ser imprescindible per ubicar i ordenar-se en el temps. Quan l'infant sap quan succeirà una activitat o un fet, pot decidir posposar o avançar la satisfacció de necessitat. Percebre l'ordre de la vida contribueix a viure organitzat. (Arnaiz, 2007)

L'estructura que conforma la jornada escolar, que es pot observar en la *Figura 5*, és la distribució de les diferents activitats en el temps, tenint en compte la nostra programació. És una funció de tot l'equip directiu, en la qual s'ha d'organitzar la seqüenciació de les diverses activitats i el temps que s'hi dedica a cada una d'aquestes. (Castaño, 2019b)

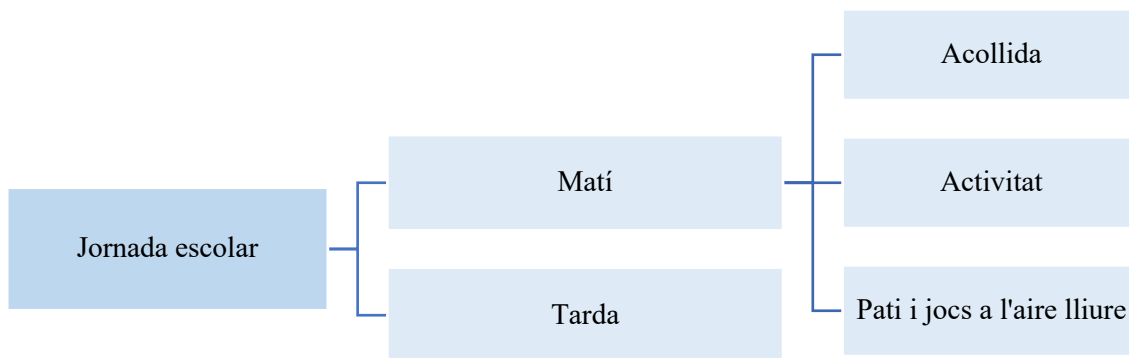

Figura 4 L'estructura de la jornada escolar. Font: Castaño, 2019b

El dia de l'infant a l'escola es distribueix en diferents franges que són les següents. (Castaño, 2019b)

En primer lloc, trobem l'acollida, que és el període en el qual l'infant s'acomiada de la seva família i comença la seva jornada a l'escola. Cada alumne i família ho viu de manera diferent i com a docents se'ls ha de respectar. En aquest temps, l'infant també viu la relació entre la seva educadora i la família. És per això que hem de crear un clima de tranquil·litat per tal de poder atendre a cada nen/a i a la seva família o persona que l'acompanya.

En segon lloc, considerem la franja d'activitat que és l'estona en la qual plantegem tasques i propostes d'aprenentatge que requereixen més atenció i concentració per part dels nens i nenes. Aquestes han de seguir una sèrie d'indicacions per tal que els infants ho interioritzin i ho percebin com a moment de treball. El seguiment de les activitats requereix un grau d'esforç per part dels petits/es i per això han de poder comptar amb l'ajuda que necessitin per part del docent o l'adult que els acompanyi.

D'altra banda, el pati i els jocs a l'aire lliure, són una estona que no sempre s'ha de realitzar a la mateixa hora ni tampoc ha de tenir la mateixa durada de temps. És important evitar les aglomeracions i crear diferents espais i racons de joc per tal de tenir una bona distribució de l'alumnat.

Pel que fa al moment del migdia, que és el període de temps que va d'ençà que els infants es preparen per anar a dinar fins que es lleven de la migdiada o acaben de jugar. Aquesta estona ha de succeir en espais propers i recollits i ha de quedar integrada en la jornada escolar per tal que l'infant ho relacioni amb una continuïtat amb la resta d'activitats que

fa durant el dia. En cas que intervinguin altres professionals, com poden ser els monitors/es de menjador, s'han de programar reunions de coordinació per tal d'elaborar una planificació conjunta.

Finalment, la tarda és un moment en el qual es poden dur a terme diferents activitats de poca duració o aprofitar per fer sessions de racons, tallers, psicomotricitat, música, etc.

La sortida també pot ser flexible, és a dir, podem acompanyar als nens i nenes a marxar a mesura que les famílies vagin arribant a buscar-los. Aquest moment ha de ser de tranquil·litat, així doncs el nen podrà explicar el que ha fet durant el dia i la mestra podrà tenir una conversa amb ells per tal d'intercanviar impressions. El fet de treballar els hàbits d'autonomia i les rutines a través de diferents estratègies, facilitarà els moments de transició per part dels infants.

Alguns dels recursos que es poden fer servir amb infants per fer-los entendre i ubicar-se cronològicament són la línia del temps, el calendari escolar, l'agenda, l'horari setmanal, etc. (Arnaiz, 2007)

Així doncs, amb l'ús d'aquests materials podem afavorir en la ubicació cronològica dels infants, fent-los també protagonistes del seu temps. Per fer-ho així, els podem proposar la creació d'aquests recursos conjuntament, oferint-los que representin els diferents moments del dia a l'escola en dibuixos, per exemple, per crear un horari setmanal.

La col·locació d'aquestes eines en espais visibles de l'aula, els ajudarà també a anticipar-se a les activitats o propostes que els correspon realitzar en els diferents moments del dia. És a dir, si per exemple, es penja l'horari setmanal en una de les parets de l'aula que estigui al seu abast, els nens i nenes podran assistir en aquell espai i mirar què els toca fer en el següent moment del dia.

2.2.3 Materials i recursos dels quals disposen els infants a l'aula d'Educació Infantil

Lucas (2015b) argumenta:

Els materials no són simplement objectes o estris amb una funcionalitat fixa i definida, sinó que realment, la funció per excel·lència que comporta, sorgeix del fruit de la connotació emocional que li imprimeix el nen. El material té sentit en l'aprenentatge, quan el nen li ha interferit la seva càrrega emocional, i a partir

d'aquest moment, l'objecte comença a ser partícip del procés d'ensenyament/aprenentatge de l'etapa evolutiva en la qual es troba. (p. 779)

Els recursos i materials que es poden utilitzar en la formació integral dels infants són múltiples i variats i és molt difícil que tot el material emprat s'adapti a les característiques i necessitats de cadascun d'ells. Per aquest motiu, és imprescindible que els docents de l'etapa rebin una formació centrada en la selecció i la classificació dels materials per tal de donar suport al procés d'ensenyament-aprenentatge dels alumnes. El docent ha de ser conscient de les diverses característiques i propietats de qualsevol tipus de material que posa a l'abast dels nens i nenes. A més, ha de conèixer les qualitats que posseeixen aquests recursos, les seves funcions, com fomenten l'aprenentatge, etc.. Altrament, no hem de deixar de banda la importància que té també l'ambient i el clima on l'infant desenvolupa les activitats i interioritza els continguts educatius. Per tant, l'espai i el temps van directament relacionats amb el material. (Lucas, 2015a)

Com bé exposa Gutiérrez (2010):

Els materials són mediadors en el procés d'ensenyament i aprenentatge dels alumnes i a través d'ells es poden treballar continguts conceptuals o procedimentals; però també poden estimular l'atenció dels nens i nenes i despertar el seu interès i motivació. A altre són instruments per a l'activitat i el juga d'aquesta etapa, per això hauran de ser variats, polivalents i estimulants, de manera que no releguin a un segon pla l'activitat dels nens/as i li permetin la manipulació, observació i construcció.

Els materials han de ser rics, variats i adequats pel que fa a la tipologia i a la quantitat que presentem. Respecte a la varietat, s'ha de tenir en compte que si sempre posem a disposició dels infants els mateixos materials, aquests deixen de provocar el sentiment de curiositat i, per tant, fan desaparèixer les ganes de manipular-los i experimentar amb ells. Seguidament, pel que fa a la diversitat, també es considera un aspecte important a tenir en compte perquè en la majoria de casos, amb els infants, es tendeix a fer ús de materials de plàstic que permeten realitzar molt poca exploració. És per això que cal pensar a proporcionar recursos de tota mena, com els elements reciclats i sobretot de l'entorn, com poden ser troncs, pedres, fulles, etc.

Per acabar, referent a la quantitat, ha de ser l'adequada. En cas que hi hagi pocs instruments impedirà fer les exploracions necessàries per part de tot el grup classe, però

al contrari, si n'hi ha masses, és possible que es promogui el desordre i també provoquin que els nens i nenes passin d'un material a l'altre sense haver aprofundit en cap d'aquests. (Feu, 2009)

Lucas (2015a) informa que “Mitjançant una metodologia basada en la manipulació i l'experimentació de materials el discent pot anar interioritzant d'una manera més eficient tots els coneixements i competències que són necessàries per a un ple desenvolupament.”

Un altre aspecte rellevant és seleccionar els materials i recursos, que posem a l'abast dels infants o que fem ús per les propostes o activitats, segons els interessos i les necessitats dels nens i nenes de la nostra aula. D'aquesta manera els resultarà més fàcil despertar la curiositat i la necessitat d'explorar-los i experimentar amb ells, fomentant així el desenvolupament de l'aprenentatge que ens hem plantejat.

Segons Rosera et al. (2007) podem distingir vuit tipologies diferents de materials per a proporcionar a les aules:

1. Materials per al moviment: són aquells que conviden a moure's i faciliten el coneixement de les pròpies possibilitats corporals. Exemple: escales.
2. Materials de manipulació: faciliten les activitats manuals, la coordinació ull-màment, l'exploració i l'experimentació. Exemple: materials de la natura.
3. Materials de simbolització i dramatització: ajuden a desenvolupar la capacitat de representació i els faciliten el procés d'identificació personal i d'integració social. Exemple: imatges d'ells mateixos.
4. Materials per a la creativitat i l'expressió plàstica, musical, corporal, etc.: permeten experimentar elements i objectes per expressar i crear. Exemple: pintura o instruments de música.
5. Materials per a l'observació: inciten la curiositat i els permeten realitzar nous descobriments. Exemple: peixeres o lupes.
6. Jocs amb regles: els fan pensar i els conviden a interioritzar diferents valors socials. Exemple: dominós.
7. Materials transmissors de cultura: són els que es proporcionen per apropar-los a lletres, músiques, tradicions, art i característiques socials de les comunitats. Exemple: llegendes.
8. Materials higiènics: per realitzar cures físiques i protegir la salut individual i col·lectiva. Exemple: sabó.

Lucas (2015a) afirma que:

Els materials són elements principals en la planificació de les activitats educatives en Educació Infantil, juntament amb l'organització de l'espai i temps. Aquesta és una de les raons de la importància de saber seleccionar i classificar els diferents materials que estan en continu contacte amb els alumnes per a fomentar i adaptar-se a les ràpides transformacions que es donen en el nen en aquestes edats.

D'acord amb les idees esmentades, els materials han de permetre diverses accions, entre d'altres, tal com afirma Feu (2009) “N'hi ha alguns que han de permetre constituir un petit repte i promoure les ganes d'investigar i de superar els entrebancs, i d'altres que han de permetre explorar, formular preguntes i cercar respostes”. També cal tenir en compte, com exposa Lucas (2015b) que “A partir dels materials, els objectes i els instruments, els nens realitzen accions que dirigeixen progressivament a un fi; a través d'elles seleccionen i activen procediments; servint-se d'elles construeixen les primeres hipòtesis de treball senzill.”

Segons Castaño (2019a), els criteris generals per a la selecció de recursos, és a dir, els requisits que han de complir els materials educatius són:

1. Ser atractius, estèticament agradables i motivadors
2. Que motivin i creïn interès
3. Relacionats amb les capacitats que es volen desenvolupar, adequats als objectius, a la diversitat i la metodologia
4. Adequats als objectius proposats, al currículum i a l'atenció a la diversitat
5. Coherents amb l'organització de l'espai, de les metodologies adaptades i amb els criteris d'avaluació
6. Que englobin tots els continguts, buscar la màxima funcionalitat i que permetin obtenir informació
7. Adaptables i respectin els ritmes d'aprenentatges dels infants
8. Diversificats i variats
9. Potenciadors la participació i l'esforç creatiu, adequats a l'edat i les necessitats dels alumnes
10. Materials en bon estat i que siguin de bona qualitat
11. Bona quantitat, per tal d'afavorir les relacions positives entre els infants

El coneixement de les funcions que han de complir els recursos materials en l'educació dels infants, el reconeixement de les característiques dels recursos que en fem ús en les activitats i propostes, així com la realització d'una correcta selecció i classificacions dels materials de l'aula, enriquirà al mestre d'eines de gran importància en la formació de nens i nenes amb autonomia i pensament crític. (Lucas 2015)

Segons Gutiérrez (2010), els materials didàctics són instruments de mediació entre els continguts seleccionats per part de l'equip docent del centre i els possibles aprenentatges que realitzen els infants a partir d'aquests i en referència als objectius generals d'aquesta etapa. Són tots aquells elements de joc i d'activitats acceptats per desenvolupar les capacitats i habilitats que permetin el desenvolupament de nous coneixements i, per tant, que promoguin el desenvolupament integral de l'infant en tots els seus àmbits.

Seguint amb la informació que ens proporciona Gutiérrez (2010), aquest tipus de materials han de complir amb les següents condicions:

- Han de ser segurs
- Han de ser resistents i duradors
- De fàcil manipulació
- Atractius
- Polivalents
- No molt estructurats

Gutiérrez (2010) afirma que hem de preveure activitats que ens permetin saber els aprenentatges previs i conèixer les capacitats i maneres d'aprendre dels nostres alumnes.

No ens hem d'oblidar, però, que en aquestes edats, els infants es troben en una etapa egocèntrica, i és per això que no els hem de forçar a compartir el material que utilitzen. Com a docents, no hem de reduir els materials quan vulguem provocar que aquests l'experimentin, hem d'oferir suficients perquè tot l'alumnat el pugui manipular, comprovar-ne les prediccions, fer-se hipòtesis i crear explicacions sobre el comportament que aparegui. (Feu, 2009)

Tal com argumenta Lucas (2016), "Els materials s'han d'estructurar segons els objectius que es marquin en l'etapa escolar i segons les necessitats i interessos dels educants, per això, no existeix una única manera de catalogar tots els materials susceptibles d'utilitzar en el procés d'ensenyament/aprenentatge dels nens, sinó que es configurés tants catàlegs de materials com objectius o fins educatius que es persegueixin." (p. 129)

D'acord amb algunes de les idees esmentades anteriorment, afegir que també cal tenir en compte diferents aspectes psicològics a l'hora de triar i proposar els diferents materials a les aules. Aquests aspectes, segons Rosera et al. (2007), són:

- Diversitat: els materials, objectes i propostes que es vulguin realitzar han de ser de tot tipus tenint en compte l'organització de l'espai en cada moment del curs. Han de ser diversos per tal d'atendre als interessos i necessitats dels infants de l'aula.
- Ritme d'evolució: els infants es desenvolupen i evolucionen, per tant, les relacions estan en constant canvi. Així doncs, s'ha d'observar amb detall l'ambient que els envolta per tal d'afavorir i regular els canvis espontanis i modificar, quan calgui, l'organització dels diferents espais. S'han de trobar diferents possibilitats de transformació per tal d'adequar l'organització al ritme i moment evolutiu dels infants del grup.
- Utilitat: l'organització de l'aula ha de permetre l'activitat bàsica de la infància que és el joc. D'aquesta manera, s'obtindran varietat de propostes i activitats corresponents als interessos dels nens i nenes.
- Espai vital: cada infant requereix diferents espais per moure's, per estar, per compartir, etc.. S'ha d'observar i reflexionar sobre això, per tal de respectar aquest espai que necessiten i ajudar al fet que aprenguin a compartir-lo amb els altres.

4. Marc metodològic

4.1 Metodologia i instruments d'investigació

La metodologia emprada per a la realització del present treball és de tipus mixta, és a dir, combina el mètode qualitatiu i quantitatiu.

Segons Palacios (p. 1, 2006) la metodologia qualitativa:

Té com a objectiu la descripció de les qualitats d'un fenomen. Cerca un concepte que pugui abastar una part de la realitat. No es tracta de provar o de mesurar en quin grau una certa qualitat es troba en un cert esdeveniment donat, sinó de descobrir tantes qualitats com sigui possible.

D'altra banda, Herrera (2017) exposa que:

La investigació qualitativa es pot entendre com una categoria de dissenys d'investigació que extreuen descripcions a partir d'observacions que adopten la forma d'entrevistes, narracions, notes de camp, gravacions, transcripcions d'àudio i vídeo, registres escrits de tot tipus, fotografies o pel·lícules i artefactes.

Les etapes que formen el mètode qualitatiu són (Peña, 2006):

- Formulació: és l'acció amb la qual s'inicia la investigació i es planteja la qüestió següent: "Què és el que volem investigar i per què?".
- Disseny: consisteix a elaborar un pla flexible que enfocarà tant el contacte amb la realitat, a través de l'objecte d'estudi, com la forma que obtindrà el coneixement sobre ella. Respon a la pregunta "Com es realitzarà la investigació?".
- Execució: és el procés d'observació de la investigació i es du a terme a través d'una o diferents estratègies de contacte amb l'objecte d'estudi.
- Tancament: busca planificar el procés i els resultats del treball d'investigació de manera progressiva.

Palacios (p. 4, 2006) afirma que "els investigadors qualitatius fan registres narratius dels fenòmens que són estudiats mitjançant tècniques com l'observació participant i les entrevistes no estructurades."

Dins la metodologia qualitativa podem trobar diferents tècniques per la investigació com (Herrera, 2017):

- L'observació
- L'observació participant
- L'entrevista
- L'entrevista grupal
- El qüestionari
- El grup de discussió

Altrament, la metodologia quantitativa segons Palacios (2006) és aquella que permet examinar les dades de manera numèrica. En aquesta “es recullen i s’analitzen dades quantitatives sobre variables”. (Herrera, p.12, 2017)

Aquest mètode concep la realitat com una cosa objectiva, així doncs, és mesurable i quantificable. El principal objectiu que té és explicar el fenomen educatiu mitjançant mètodes i tècniques quantitatives com poden ser tests o qüestionaris, entre d’altres. Els resultats obtinguts per part d’aquests instruments són sòlids i repetibles. Per tant, es farà ús d’aquesta metodologia en casos que es vulgui que l’estudi realitzat sigui mesurable i es busqui l’obtenció de dades objectives. (Caro et al., 2015)

Segons Herrera (2017), el qüestionari és una tècnica que es realitza per tal d’indagar les opinions d’un grup relativament números de persones, invertint un temps mínim en cadascun d’ells.

Així mateix, argumenta que “un qüestionari pot ser definit com un conjunt de preguntes preparades acuradament, sobre els fets i aspectes que interessin en una investigació. Existeix una relació molt estreta entre els objectius i hipòtesis i el qüestionari en el seu conjunt.”

En el cas d’aquest treball s’ha dut a terme un qüestionari creat a través de la plataforma de Formularis Google Drive i format per un total de trenta preguntes de resposta tancada si/no, extretes de la informació proporcionada per part del Departament d’Educació i el Currículum i Orientacions del Segon Cicle d’Educació Infantil. Aquestes qüestions estan dividides en tres grans apartats que són l’organització dels espais, tant interiors com exteriors, el temps i els materials.

4.2 Objectius i hipòtesi

Els principals objectius d’aquesta investigació són:

1. Analitzar els components al voltant de l’organització del segon cicle d’Educació Infantil en sis centres educatius.

- 1.1. Examinar els espais interns i externs de sis centres educatius del segon cicle d'Educació Infantil.
- 1.2. Reconèixer l'organització dels temps educatius en sis centres educatius del segon cicle d'Educació Infantil.
- 1.3. Valorar l'ús de materials de caràcter educatiu en sis centres educatius del segon cicle d'Educació Infantil.
2. Raonar al voltant de les diferències entre les sis escoles analitzades, tenint en compte la titularitat dels centres.
 - 2.1. Considerar l'organització dels espais, el temps i els materials en dues escoles públiques-urbanes.
 - 2.2. Comprovar l'organització dels espais, el temps i els materials en dues escoles públiques-rurals.
 - 2.3. Indagar sobre l'organització dels espais, el temps i els materials en dues escoles concertades.
3. Comprovar la correcta aplicació del currículum del segon cicle d'Educació Infantil en les escoles.
 - 3.1. Contrastar la informació plasmada en el marc conceptual amb la recollida durant la investigació realitzada
 - 3.2. Comparar objectivament la informació obtinguda per part dels centres segons la seva titularitat.

Pel que fa a la hipòtesi plantejada, és la següent:

Els centres educatius que imparteixen el segon cicle d'Educació Infantil comprès entre els 3 i els 6 anys, independentment de la seva titularitat, compleixen amb les orientacions per part del *Currículum i Orientacions del Segon Cicle d'Educació Infantil* i el Departament d'Ensenyament, pel que respecta a l'organització dels espais interns i externs del centre, el temps educatiu i els diferents materials dels quals disposen.

4.3 Mostra i població

En aquesta investigació s'ha realitzat una comparació de l'organització dels espais interiors i exteriors, el temps i els materials de sis escoles del Tarragonès. Com bé s'ha esmentat, s'han tingut en compte dues de titularitat concertada i quatre de titularitat pública, entre les quals trobem dues d'àmbit rural i dues d'àmbit urbà.

L'escola A és de titularitat concertada i es troba al centre de Tarragona. És una escola que compta amb estudis des de la Llar d'infants fins al Batxillerat amb un total de 871 alumnes. Pel que fa al segon cicle d'Educació Infantil, està format per 6 aules amb 144 alumnes i treballen amb metodologies motivadores, potenciant el desenvolupament de totes les capacitats i afavorint l'autonomia i creativitats dels infants.

L'escola B és de titularitat concertada i es troba al centre de Tarragona. És un centre format per 872 alumnes que imparteix estudis des de la Llar d'infants fins al Batxillerat. Referent al segon cicle d'Educació Infantil, parteixen de la col·laboració en el desenvolupament emocional, afectiu, físic i motor dels infants proporcionant un clima i un entorn de confiança per tal de potenciar la seva autonomia i la construcció de coneixements.

L'escola C és de titularitat pública-urbana i es troba a la part baixa de Tarragona. És una escola petita que compta amb estudis des del segon cicle d'Educació Infantil fins a l'últim curs d'educació Primària. Conceben l'escola com a principal agent educador acompanyat de la família i es basen en un model constructivista on l'alumne és el protagonista dels processos d'ensenyament i aprenentatge. Un dels seus objectius és desenvolupar les capacitats dels infants amb reforç del treball cooperatiu.

L'escola D és de titularitat pública-urbana i està situada a la part baixa de Tarragona. És un centre que forma part del projecte Escola Nova 21 i compta amb estudis des del segon cicle d'Educació Infantil fins a l'últim curs d'educació Primària. Pel que fa al segon cicle d'Educació Infantil, està format per dues línies al primer curs i al segon i una línia al tercer curs. Fan ús de noves metodologies en les quals l'aprenentatge gira al voltant de l'infant i s'adapta a les seves necessitats.

L'escola E és de titularitat pública-rural i es troba en la comarca de l'Alt Camp. És una escola que forma part d'una Zona d'Escolarització Rural (ZER) i imparteixen estudis des de la Llar d'infants fins a l'últim curs d'Educació Primària. És una escola que es basa en les tres P: petita, de poble i pública i compta amb poca quantitat d'alumnes. Això, però, no és cap inconvenient perquè afirmen que els permet tenir una atenció més individualitzada per part dels mestres i fer un seguiment més acurat per atendre a les necessitats dels infants. Fan ús de metodologies basades en l'experimentació per a la construcció de nous coneixements respectant els ritmes i els interessos dels seus alumnes.

4.4 Resultats

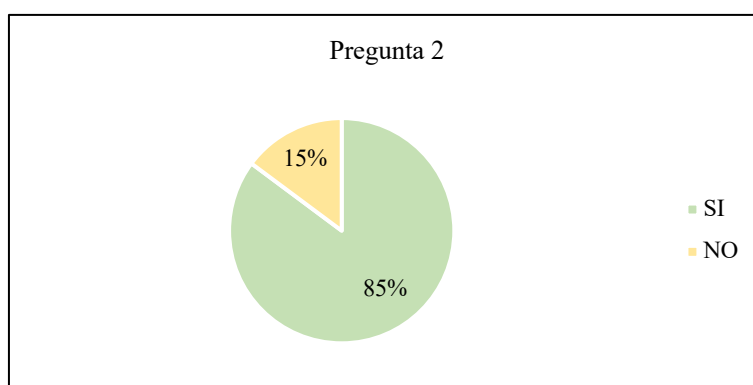
En acabar la realització del qüestionari, s'han obtingut un total de 27 respostes entre les quals hi ha 10 de docents de dues escoles concertades, 7 de dues escoles públiques-rurals i 10 de dues escoles públiques-urbanes.

Per a la interpretació dels resultats, s'ha dut a terme una divisió dels tres blocs analitzats. En primer lloc, l'organització dels espais interiors i exteriors del centre, seguidament els diferents temps que conformen la jornada escolar i per últim els materials i objectes diversos que se'n fan ús a les aules dels centres estudiats.

L'espai

Per iniciar, referent a l'organització dels espais interiors, es pot observar en la pregunta 1 un total de 10 respostes que afirmen que les aules del centre tenen espai físic suficient tenint en compte la ràtio d'alumnes que hi treballen mentre que 17 respostes han estat negatives. Així doncs, es pot afirmar que quasi dos terços dels docents d'aquest estudi pensen que l'espai de les aules en les quals treballen diàriament no tenen un espai físic prou ampli respecte el nombre d'alumnes que en fan ús.

Respecte a la pregunta 2 "La distribució de la teva aula s'ha dut a terme per tal d'afavorir la llibertat de moviment, l'exploració i l'autonomia dels infants?", en el següent gràfic apareixen les respostes obtingudes:

Gràfica 1 Pregunta n°2 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Com es pot observar, un 85% de les respostes han estat positives i, per tant, afirmen haver distribuït de les aules amb l'objectiu d'afavorir la llibertat de moviment, l'exploració i l'autonomia dels infants tant com afirma el Currículum del segon cicle d'Educació Infantil. Aquesta argumenta que els espais han de ser generadors d'aprenentatges significatius i han de ser dinàmics i flexibles. També han de facilitar la comunicació i les relacions i han d'afavorir la llibertat de moviment, l'exploració i l'autonomia dels infants.

Altrament, s'ha obtingut un 15% de respostes que informen no haver distribuït de les seves aules tenint en compte els aspectes esmentats.

Així mateix, s'observa a la taula 1, els desglossaments per titularitat:

“La distribució de la teva aula s'ha dut a terme per tal d'afavorir la llibertat de moviment, l'exploració i l'autonomia dels infants?”

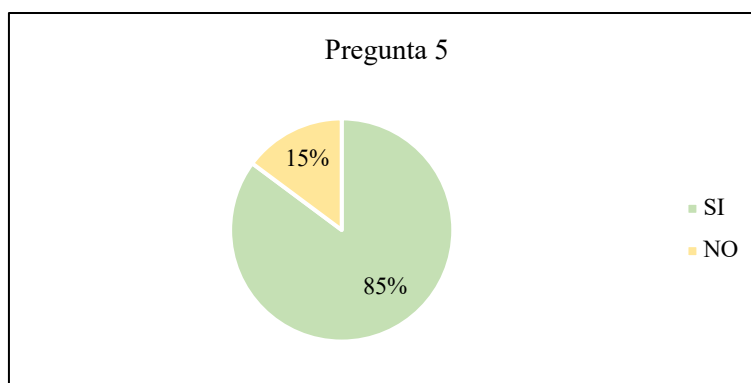
TITULARITAT	Pública-rural	Pública-urbana	Concertada
SI	6	10	7
NO	1	0	3

Taula 1 Pregunta n°2 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Tenint en compte la titularitat de les escoles, en primer lloc, les respostes dels centres concertats ha estat 7 positives i 3 negatives, en segon lloc, pel que fa a les escoles públiques-urbanes s'han obtingut 10 respostes positives i cap de negativa i per últim, les respostes de l'escola pública-rural han resultat 6 positives i 1 negativa.

Seguidament, un 96% de les respostes han afirmat que els diferents espais de l'aula mostren un ambient agradable i estèticament cuidat mentre que només un 4% han opinat que no. Altrament, un 67% de respostes han estat positives respecte als espais interiors del centre dissenyats amb una harmonia de colors tot i que un 33% dels resultats han sigut negatius. Per tant, podem dir que més de la meitat de persones reconeixen que els espais del centre on treballen segueixen una harmonia de colors mentre que els altres afirmen que els colors emprats discorden.

En el següent gràfic podem observar els resultats obtinguts per a la Pregunta 5 "L'aula està organitzada de manera que afavoreix la realització d'activitats en diferents agrupaments?":

Gràfica 2 Pregunta n°5 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Com es pot veure, un 85% de les respostes afirmen tenir l'aula organitzada per tal de fer diferents propostes en diverses tipologies d'agrupaments mentre que el 15% dels qüestionaris opinen que no ho tenen en compte. Així doncs, la major part de les aules compleixen amb la recomanació que fa el Currículum del segon cicle d'Educació Infantil. Aquesta argumenta que qualsevol organització hauria de permetre dur a terme activitats i propostes en diferents agrupaments per tal de poder fer un millor acompanyament per part del mestre i atendre als infants de manera individual fomentant així també la interacció amb l'adult.

En la taula 2, apareixen els resultats dividits segons les titularitats dels centres.

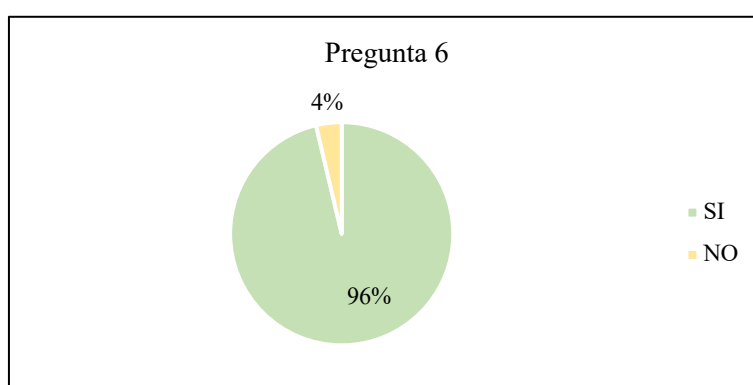
"L'aula està organitzada de manera que afavoreix la realització d'activitats en diferents agrupaments?"

TITULARITAT	Pública-rural	Pública-urbana	Concertada
SI	4	9	4
NO	3	1	6

Taula 2 Pregunta n°5 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Si es miren els resultats tenint en compte la titularitat de les escoles, es pot visualitzar que les escoles públiques-rurals han marcat 4 respostes positives i 3 negatives, les escoles públiques-urbanes 9 positives i una negativa i les escoles concertades 4 positives i 6 negativa.

Pel que fa a la Pregunta 6 "Els espais de l'aula són estimuladors del llenguatge amb materials que provoquen la parla?", s'han aconseguit les respostes representades en el següent gràfic:

Gràfica 3 Pregunta n°6 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Els resultats obtinguts en aquesta pregunta han estat molt positius perquè un 96% de les respostes han estat afirmatives mentre que només un 4% han estat negatives. Per tant, es

pot concloure que la major part de les aules en les quals treballen els docents d'aquest estudi disposen de diferents materials i objectes estimuladors del llenguatge tal com diu el Currículum del segon cicle d'Educació Infantil. Aquest exposa i recomana que no només s'ha de disposar d'espais concrets per activitats relacionades amb el llenguatge verbal sinó que s'ha d'intentar que tots els espais de l'aula siguin estimuladors del llenguatge i disposin de materials i elements que provoquin les paraules.

A continuació, a la taula 3, apareixen els resultats aconseguits tenint en compte la titularitat de les escoles.

"Els espais de l'aula són estimuladors del llenguatge amb materials que provoquen la parla?"

TITULARITAT	Pública-rural	Pública-urbana	Concertada
SI	7	10	9
NO	0	0	1

Taula 3 Pregunta n°6 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Pel que fa als resultats obtinguts per part dels centres considerant la seva titularitat, s'ha obtingut un total de 7 respostes positives i cap de negativa per part de l'escola pública-rural, 10 positives i cap negativa de l'escola pública-urbana i 9 positives i 1 negativa de l'escola concertada.

La següent pregunta ha aconseguit un total de 19 respostes positives mentre 8 respostes han estat negatives pel que fa a la disposició d'una sala de psicomotricitat. Altrament, 24 docents afirmen tenir un espai de biblioteca al centre i 3 opinen el contrari. Referent als centres que compten amb espai de menjador per a l'espai de migdia, s'han assolit un total de 23 resultats afirmatius i 4 que responen no tenir-ne.

Seguidament, es pregunta si en cas de tenir espai de menjador, aquest possibilita el desenvolupament global dels infants. En aquesta qüestió un 63% l'ha afirmat i un 37% opina que l'espai no compleix amb el desenvolupament global. Així doncs, més de la meitat de les respostes compleixen amb la recomanació del Currículum del segon cicle d'Educació Infantil que argumenta que els espais i en concret el menjador, no només ha de satisfer les necessitats fisiològiques dels infants, sinó que també ha de possibilitar el seu desenvolupament global donant seguretat afectiva.

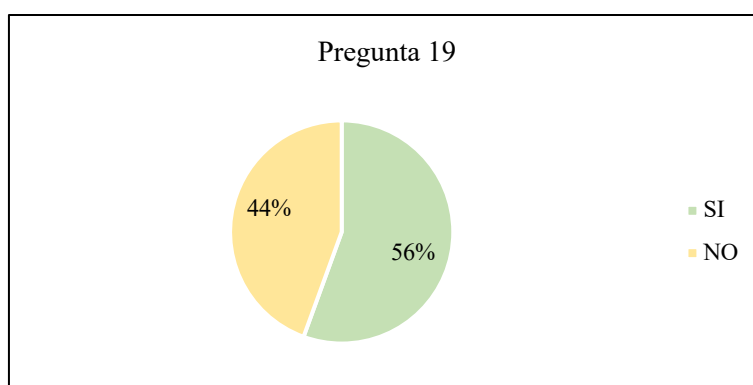
Pel que fa als espais exteriors, el 100% de les respostes ha estat positiva quant a comptar amb espais exteriors en els centres. A més, també han estat totes les respostes positives

referents a la consideració d'aquests espais com a llocs en els quals es poden dur a terme activitats i propostes d'aprenentatge i, per tant, els consideren educatius.

Altrament, un 56% de les respostes afirmen que els espais exteriors del centre són potenciadors de la investigació, l'exploració i l'experimentació de diferents materials per part dels alumnes i l'altre 44% respon de forma negativa. Seguidament, referent la disposició de materials i recursos que conviden al joc cooperatiu en els patis, un 74% afirma comptar amb aquests recursos i un 26% de les respostes són negatives. També trobem un 78% de respostes que afirmen tenir zones diferenciades que conviden als infants a distribuir-se en aquestes tenint en compte els seus interessos, però un 22% confirma no disposar-ne. Per tant, es pot afirmar que la major part dels centres estudiats disposen de patis en els quals els infants poden investigar, experimentar i explorar diferents materials de forma cooperativa i distribuïnt-se segons els seus interessos.

D'altra banda, a la següent pregunta s'han obtingut un 85% de respostes positives pel que fa a l'obtenció d'espais naturals com per exemple horts, sorrals, llocs amb vegetació, etc., però un 15% dels qüestionaris opinen no tenir-ne.

Respecte a la realització de sortides, tots els docents han afirmat dur-ne a terme i estar orientades i relacionades amb aspectes que ajuden a fomentar l'experimentació i l'observació. També responen positivament que aquestes permeten conèixer als infants la realitat que els envolta, despertant així el seu interès per fer-se preguntes. D'altra banda, a la Pregunta 19 "En cas de realitzar sortides, considereu aquestes disposin d'espais accessibles com poden ser rampes, cadires elevadores per les escales, ascensors, etc. tenint en compte la diversitat de necessitats que poden tenir els infants?", com es pot veure en el gràfic, un 44% opina no tenir en compte que els espais de les sortides que realitzen disposin d'espais accessibles, mentre que un 56% afirma valorar aquests aspectes.

Gràfica 4 Pregunta n°19 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Així doncs, les respostes obtingudes considerant la titularitat de les escoles són les de la taula 4.

"En cas de realitzar sortides, considereu aquestes disposin d'espais accessibles com poden ser rampes, cadires elevadores per les escales, ascensors, etc. tenint en compte la diversitat de necessitats que poden tenir els infants?"

TITULARITAT	Pública-rural	Pública-urbana	Concertada
SI	5	8	2
NO	2	2	8

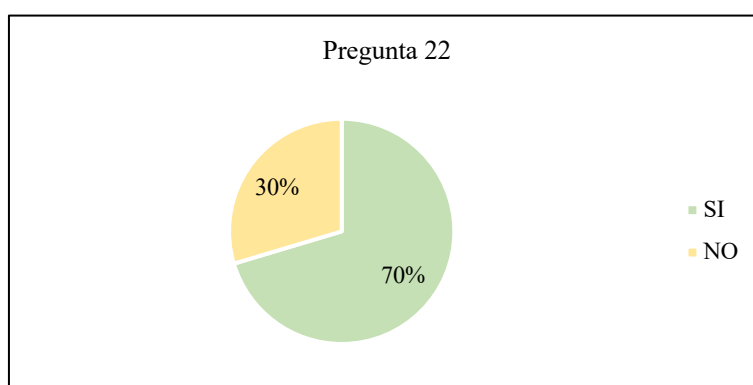
Taula 4 Pregunta n°19 qüestionaria. Font: elaboració pròpia

Analitzant els resultats tenint en compte la titularitat dels centres, es pot veure que l'escola pública-rural ha obtingut 5 respostes positives i 2 negatives, l'escola pública-urbana 8 positives i 2 negatives i l'escola concertada, 2 positives i 8 negatives.

Temps

El segon bloc analitzat és l'organització del temps educatiu. Les respostes obtingudes a la Pregunta 20 "Consideres que tot el temps de l'infant a l'escola és educatiu?" han estat un 96% positives i un 4% negatives. Així doncs, la major part dels docents asseguren considerar que tot el temps a l'escola és educatiu, d'ençà que l'infant entra fins al moment que se'n va.

En el següent gràfic es poden observar els resultats pel que fa a la Pregunta 22 "S'organitzen els temps significatius dels infants de manera flexible, respectant el ritme de cadascun d'ells?":

Gràfica 5 Pregunta n° 22 qüestionari. Font: elaboració pròpia

El 70% de les respostes han estat positives i, per tant, afirmen organitzar els diferents temps de la jornada escolar de manera flexible, tenint en compte el ritme de cadascun dels infants. Altrament, un 30% respon no ser flexibles, així doncs no consideren els ritmes

dels nens i nenes per tal d'organitzar el temps. D'altra banda, en la Pregunta 24 "Us mostreu flexibles en els temps marcats per la realització de les activitats, tenint en compte el procés de desenvolupament i aprenentatge de cada infant?", un 91% ha confirmat ser flexibles i un 9% ha respost negativament.

Seguidament, es desglossen els resultats de la Pregunta 22, a la taula 5, segons la titularitat dels centres.

"S'organitzen els temps significatius dels infants de manera flexible, respectant el ritme de cadascun d'ells?"

TITULARITAT	Pública-rural	Pública-urbana	Concertada
SI	6	9	4
NO	1	1	6

Taula 5 Pregunta n°22 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Els resultats aconseguits en la Pregunta 22, tenint en compte la titularitat de les escoles analitzades són els següents: 6 respostes positives i 1 negativa per part de l'escola pública-rural, 9 positives i una negativa de l'escola pública-urbana i 4 positives i 6 negatives de l'escola concertada.

Així mateix, en la pregunta 24 "Us mostreu flexibles en els temps marcats per la realització de les activitats, tenint en compte el procés de desenvolupament i aprenentatge de cada infant?", han destacat un 85% de respostes afirmatives i un 15% de negatives.

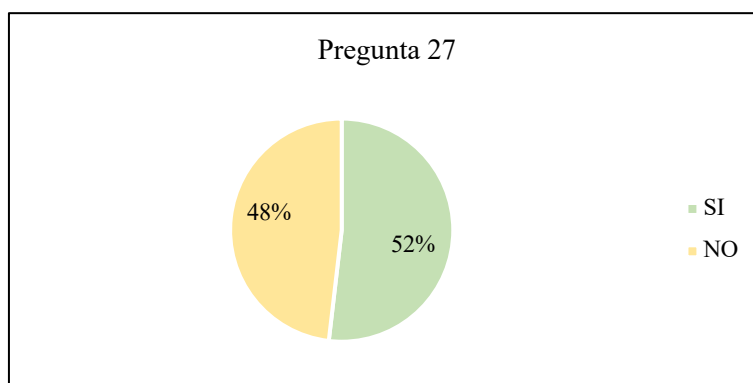
Respecte a l'ús de les rutines per tal d'anticipar als infants al voltant de les activitats que duran a terme al llarg del dia a l'escola, tots els docents han donat resposta positiva. De la mateixa manera, s'ha obtingut una resposta 100% afirmativa referent a la consideració de l'estona d'esbarjo com a activitat educativa.

En aquest apartat, es realitza una última pregunta en la qual es qüestiona si el temps del migdia permet als infants trobar l'equilibri entre la necessitat de distracció i de relaxar-se. En aquesta, un 70% dels docents ha donat una resposta positiva i així, considera que el temps de migdia si permet als infants distreure's i relaxar-se mentre un 30% ha donat opinió negativa a aquesta afirmació.

Materials

Per anar finalitzant, el tercer bloc que s'analitza és el de l'ús de diferents materials. En primer lloc, es pot veure gràficament el resultat de la Pregunta 27 "Disposeu de materials

naturals com pedres, troncs, sorra, fulles, etc. per a la realització de propostes amb els infants?":

Gràfica 6 Pregunta n°27 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Un 52% de les respostes han afirmat disposar de materials naturals mentre un 48% ha donat resposta negativa. Altrament, pel que fa a la disposició de materials quotidians, el 100% de les respostes han estat positives. El Currículum i Orientacions del Segon Cicle d'Educació Infantil, els materials naturals són recursos de fàcil accessibilitat i de gran riquesa sensorial que provoquen als infants sensacions i accions diverses, oferint també moltes possibilitats d'accions espontànies. Pel que fa als materials quotidians, es consideren molt oberts i rics sensorialment, a més d'atractius per als nens i nenes. Permeten que el joc simbòlic sigui més proper a la realitat i visquin situacions de la seva vida quotidiana.

Així mateix, a la taula 6, s'exposen els resultats dividits per titularitat.

"Disposeu de materials naturals com pedres, troncs, sorra, fulles, etc. per a la realització de propostes amb els infants?"

TITULARITAT	Pública-rural	Pública-urbana	Concertada
SI	7	4	3
NO	0	6	7

Taula 6 Pregunta n°27 qüestionari. Font: elaboració pròpia

Respecte a la Pregunta 27, els resultats que s'han aconseguit tenint en compte la titularitat dels centres són els següents: per part de l'escola pública-rural 7 respostes positives i cap negativa, l'escola pública-urbana 4 positives i 6 negatives i l'escola concertada 3 positives i 7 negatives.

En últim lloc, s'han obtingut el 100% de les respostes positives respecte a la consideració, en les programacions de cicle, de quins són els materials més adequats tenint en compte

l'edat, les necessitats i els interessos dels infants. També han afirmat tots proporcionar recursos i materials als seus alumnes que afavoreixen el desenvolupament de totes les seves capacitats.

Per concloure, aquesta taula mostra resumidament els aspectes més rellevants dels resultats obtinguts sobre l'anàlisi dels tres blocs esmentats anteriorment, l'espai, el temps i els materials en les sis escoles.

		TITULARITAT		Pública-rural		Pública-urbana		Concertada	
		SI	NO	SI	NO	SI	NO		
ESPAIS INTERIORS	ÀULES								
	ÍTEMS								
	Aules amb espai suficient	19%	7%	18,5%	18,5%	7%	30%		
	Distribució aula per llibertat, exploració i autonomia	22%	4%	37%	0%	26%	11%		
	Harmonia de colors	15%	11%	37%	0%	15%	22%		
ESPAIS EXTERIORS	Aula per diferents agrupaments	26%	0%	33%	4%	26%	11%		
	Espais estimuladors del llenguatge	26%	0%	37%	0%	33%	4%		
	Els espais exteriors són educatius	26%	0%	37%	0%	37%	0%		
	Patis potenciadors d'investigació, exploració i experimentació	11%	15%	33%	4%	11%	26%		
TEMPS	Sortides a l'exterior per fomentar l'experimentació i l'observació	26%	0%	37%	0%	37%	0%		
	Consideració d'espais accessibles tenint en compte la diversitat	19%	7%	30%	7%	7%	30%		
	Tot el temps és educatiu	26%	0%	37%	0%	33%	4%		
	Temps flexibles	22%	4%	33%	4%	15%	22%		
MATERIALS	Ús de rutines	26%	0%	37%	0%	37%	0%		
	L'estona d'esbarjo és educativa	26%	0%	37%	0%	37%	0%		
	Materials naturals	26%	0%	15%	22%	11%	26%		
	Materials quotidians	26%	0%	37%	0%	37%	0%		
	Recursos que afavoreixen el desenvolupament de totes les capacitats	26%	0%	37%	0%	37%	0%		

Taula 7 Resum dels resultats obtinguts del qüestionari. Font: elaboració pròpia

Com es pot visualitzar, en part dels aspectes investigats i considerats rellevants, les sis escoles, independentment de la seva titularitat han proporcionat el 100% de les seves respostes positives. Tot i això, es veu una mínima diferència entre les escoles públiques, que en major part d'ítems han obtingut el 100% de respostes positives, i les escoles

concertades. A trets generals, es pot observar que la major part de les respostes obtingudes per part de tots els docents han estat positives i per tant, en les escoles analitzades compleixen en gran part amb les recomanacions i orientacions del currículum.

També és important considerar que per al compliment d'alguns dels aspectes que s'han analitzat, es requereixen recursos econòmics o espais lliures dels quals algunes escoles no en disposen i per tant, no tenen les mateixes possibilitats que altres que si que en gaudeixen.

Considero que és tot un mèrit estar a càrrec d'una escola i fer tot el possible, de la manera que sigui, per aconseguir el millor per als seus alumnes. Cada centre té les seves característiques, els seus recursos i els seus espais i la comunitat ho gestiona de la millor manera perquè els nens i nenes desenvolupin els seus aprenentatges, les seves capacitats i gaudeixin de les seves etapes educatives tal com mereixen.

5. Conclusions

Un dels principals objectius de l'educació és vetllar per aconseguir el màxim de cada alumne i garantir el desenvolupament del seu aprenentatge i les seves capacitats, tenint en compte el seu ritme i les seves necessitats. Per aquest motiu és necessari estar en constant canvi i formació per tal de poder adaptar-se i complir tot allò que sigui millor per a l'educació dels nens i nenes de l'escola.

L'organització dels espais, el temps i els materials és un treball continu per part dels centres educatius i els seus agents, els docents, les famílies i la comunitat educativa.

Gràcies a la cerca d'informació i la investigació sobre la temàtica a estudiar, en diferents pàgines web, articles, revistes i llibres, s'ha pogut assolir el principal objectiu de la realització del treball que és aprendre i conèixer nous aspectes i coneixements sobre l'organització dels espais, el temps i els materials al segon cicle d'Educació Infantil. Així doncs, s'han extret diferents aspectes relacionats amb la temàtica del treball com les característiques que ha de tenir un espai de l'escola, els beneficis que s'obtenen en reformar els espais exteriors i adaptar-los als infants, els diferents moments de la jornada escolar, l'ús de rutines i hàbits per potenciar l'autonomia dels nens i nenes, els tipus de materials que es poden proporcionar per desenvolupar nous aprenentatges i afavorir totes les capacitats, i les característiques d'aquests.

Pel que fa als propòsits plantejats, el general ha estat analitzar els components al voltant de l'organització del segon cicle d'Educació Infantil en sis centres educatius, específicament l'estudi dels espais, el temps i els materials. Aquest s'ha pogut complir gràcies als qüestionaris realitzats per parts dels docents dels sis centres, a més de l'observació directa de tres de les escoles analitzades durant el període de pràctiques.

Una altra finalitat d'aquest estudi ha sigut raonar al voltant de les diferències entre les sis escoles analitzades, tenint en compte la titularitat de centre. Respecte a aquest objectiu, es pot afirmar que no hi ha hagut grans diferències entre els resultats obtinguts distingint la titularitat de les escoles. És a dir, tot i haver investigat centres de característiques diverses, les respostes aconseguides han estat gairebé semblants amb mínims percentatges de diferències. Per tant, es pot concloure que la titularitat de centre no influeix en l'organització dels espais, el temps ni els materials de les aules del segon cicle d'Educació Infantil.

Finalment, el tercer objectiu general que s'ha plantejat per a la realització de la investigació és comprovar la correcta aplicació del currículum del segon cycle d'Educació Infantil en les escoles. Respecte a aquesta idea, s'ha pogut observar que els centres analitzats compleixen amb la majoria de recomanacions i orientacions que dona el Currículum. Tot i això, com bé diu la paraula, són recomanacions i, per tant, cada centre decideix quines d'aquestes aplica o pot aplicar i quines no, perquè com bé sabem, no sempre es pot complir amb tot el que volem dur a terme a les aules o als centres educatius, ja sigui per falta de recursos, de personal, etc.

Referent a la hipòtesi plantejada, amb l'ajuda dels resultats obtinguts per part del qüestionari realitzat, s'ha fet certa. Així doncs, es pot afirmar que els centres educatius que imparteixen el segon cycle d'Educació Infantil comprès entre els 3 i els 6 anys, independentment de la seva titularitat, compleixen amb les orientacions per part del Currículum i Orientacions del Segon Cycle d'Educació Infantil i el Departament d'Ensenyament, pel que fa referència a l'organització dels espais interns i externs del centre, el temps educatiu i els diferents materials dels quals disposen. No obstant, per obtenir resultats més objectius i complets, en un futur seria interessant fer un estudi més ampli que englobés l'anàlisi de totes les escoles de la comarca del Tarragonès.

Durant la realització del treball, m'he trobat amb diverses dificultats a les quals he hagut de trobar una solució per tal que no repercutissin directament en l'elaboració d'aquest estudi.

En primer lloc, l'elecció del tema per dur a terme la investigació perquè tenia diferents idees per plantejar, però no trobava la manera d'enfocar-ho cap a on a mi m'agradava. Tot i això, amb l'ajuda de la meva tutora i alguna companya vaig poder trobar el tema a treballar i el fil conductor per executar el treball.

També ha estat difícil el bloc metodològic, ja que volia aplicar diferents instruments, però la falta de temps i compaginar-ho amb la universitat i la jornada laboral m'ho impedièn. Així doncs, vaig haver de triar una de les opcions i encaminar-la de la millor manera per tal de poder complir els meus objectius sobre la investigació que volia realitzar.

D'altra banda, considero que és una tipologia de treball a la qual no estem acostumats i, per tant, requereix molt de temps per a la seva elaboració. Així doncs, proposaria que el treball es comencés a meitat o final del tercer curs per tal d'aprofitar el període de pràctiques i l'estiu per fer la tria del tema i iniciar amb la cerca d'informació, que és la

part més espessa del treball. D'aquesta manera, l'organització per part dels estudiants seria molt més fàcil i es podria tenir la meitat del treball al setembre del quart curs i durant el pràcticum de quart aprofundir en la part metodologia de l'estudi.

Finalment, en un futur per a l'ampliació d'aquest treball consideraria la possibilitat d'estendre, com ja he esmentat anteriorment, la quantitat d'escoles analitzades per tal d'obtenir dades més objectives. També afegiria una part d'observació dels centres a estudiar per tal de poder realitzar alguna proposta de millora pel que fa a l'organització dels espais i materials, per exemple. A banda, amb els resultats obtinguts en el qüestionari, plantejo una pregunta per a una futura investigació: de quina manera les metodologies d'aprenentatge emprades en les escoles influeixen en l'organització dels espais, el temps i els materials?

Vull acabar aquesta investigació amb una frase que em va dir la meua àvia en iniciar aquest curs: *Te deseo que tengas mucha suerte en el fin de tu carrera, que consigas todo lo que te propongas y que seas muy feliz.*

6. Bibliografia

- Arnaiz, V. (Ed.). (2007). *Algunes bases per a una pedagogia del temps* (Número 37). Guix d'infantil.
- Bassedas i Ballús, E., Huguet, T., & Solé, I. (2006). *Aprendre i ensenyar a l'educació infantil*. Editorial Graó.
- Caro, M. T., Valverde, M. T., & González, M. (2015). *Guía de trabajos de fin de grado en Educación*. Pirámide.
- Castaño, E. M. (Ed.). (2019a). *Bloc 1: Organització de l'espai, el temps i recursos. Materials i Recursos didàctics*. Assignatura Organització de l'espai escolar, materials i habilitats docents, URV [Apunts acadèmics]. URV Campus Virtual.
- Castaño, E. M. (Ed.). (2019b). *Bloc 1: Organització de l'espai, el temps i recursos. Organització del temps*. Assignatura Organització de l'espai escolar, materials i habilitats docents, URV [Apunts Acadèmics]. URV Campus Virtual.
- Clotet, C. C. (2015). Organitzar i viure els espais exteriors a l'escola dels petits. El nou safareig. <https://elnousafareig.org/2015/08/04/organitzar-i-viure-els-espais-exteriors-a-lescola-dels-petits/>
- De l'escola inclusiva al sistema inclusiu. Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament.* (2016). <https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/infografies/escola-inclusiva-sistema-inclusiu.pdf>
- DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius. Article 4. (2010). <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=545262#1397926>
- DECRET 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil. Article 2. (2008). <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=516475#1250377>
- DECRET 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil. Article 6. (2008). <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=516475#1250370>

- DECRET 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil. Article 7.* (2008).
<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=516475#1250382>
- Despertem mirades al voltant de l'espai escolar.* (2017). Servei de Comunicació i Publicacions Departament d'Ensenyament.
https://repositori.educacio.gencat.cat/bitstream/handle/20.500.12694/592/despertem_mirades_a_l_entorn_de_l_espai_escolar_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- El sistema educatiu a Catalunya.* (s. f.). Departament d'Educació. Recuperado 14 de marzo de 2022, de <https://educacio.gencat.cat/ca/arees-actuacio/centres-serveis-educatius/centres/sistema-educatiu/>
- Feu, M. T. (Ed.). (2009). *Experimentar amb materials a l'etapa 0-6* (Número 52). Guix d'Infantil.
- Gálvez, I. E. (2010). Algunos modelos actuales en educación infantil. En *Historia y perspectiva actual de la educación infantil* (pp. 329-348). Editorial Graó.
- Gutiérrez, A. M. C. (Ed.). (2010). *Los materiales en Educación Infantil* (Número 27). Revista Innovación y experiencias educativas.
- Herrera, J. (Ed.). (2017). *La investigación cualitativa.*
<http://biblioteca.udgvirtual.udg.mx:8080/jspui/bitstream/123456789/1167/1/La%20investigaci%20cualitativa.pdf>
- Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. Article 56.* (s. f.).
<https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2009/07/10/12#1182281>
- Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. Article 75.* (s. f.).
<https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2009/07/10/12#1182333>
- López, N. I. S. (Ed.). (2016). *Métodos y técnicas de investigación cuantitativa y cualitativa.* Universidad de Guadalajara.
<http://biblioteca.udgvirtual.udg.mx/jspui/bitstream/123456789/176/3/Métodos%20y%20técnicas%20de%20investigaci%20cuantitativa%20y%20cualitativa.pdf>
- Lucas, F. M. M. (2015a). Función pedagógica de los recursos materiales en Educación Infantil. *Vivat Academia*, 133, 12-25.
<https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=525752885002>

- Lucas, F. M. M. (2015b). La utilización de los materiales como estrategia de aprendizaje sensorial en infantil. 2, 772-789.
- Lucas, F. M. M. (Ed.). (2016). La función pedagógica de los recursos materiales en Educación Infantil. *Revista de Comunicación de la SEECI.* , 40, 119-132. <https://media.proquest.com/media/pq/classic/doc/4146959691/fmt/pi/rep/NONE?s=%2BAqKxr%2Bg%2FNJZPou2mhz2LHW%2FXhM%3D>
- Marín, I., Molins, C., Martínez, M., Hierro, E., & Aragay, X. (2010). *Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives*. Fundació Jaume Bofill. https://www.observatoriodeljuego.es/wp-content/uploads/2016/04/6_3.pdf
- Mesman, C. P. (Ed.). (2016). *¿Cómo debería ser el patio de la escuela? Ideas para repensarlo como espacio educativo*. Tierra en las manos. Juego libre ¡Al aire libre! <https://www.tierraenlasmanos.com/reformar-patio-escuela-en-espacio-educativo/>
- Nous aprenentatges, Nous espais. Guia per als projectes de construcció i transformació de centres educatius públics.* (2022). Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. <https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/monografies/nous-aprenentatges-nous-espais/nous-aprenentatges-nous-espais.pdf>
- Palacios, R. M. (2006). *Investigación cualitativa y cuantitativa Diferencias y limitaciones*. https://www.insp.mx/resources/images/stories/Centros/nucleo/docs/dip_lsp/investigacion.pdf
- Peña, A. Q. (Ed.). (2006). *Metodología de Investigación Científica Cualitativa*. [http://biblioteca.udgvirtual.udg.mx:8080/jspui/bitstream/123456789/2724/1/Metodología de investigación científica cualitativa.pdf](http://biblioteca.udgvirtual.udg.mx:8080/jspui/bitstream/123456789/2724/1/Metodologia%20de%20investigacion%20cientifica%20cualitativa.pdf)
- Rosera, M. A., Aquilué, S. F., Sunyer, P. L., Casalderrey, L. M., Piferrer, F. M., Sánchez, M. O., Vicens, S. P., & de Pol, C. T. (2007). *Planificar la etapa 0-6. Compromiso de sus agentes y práctica cotidiana*. Editorial Graó.
- Safareig, E. (2015a). *L'espai exterior és una de les cartes de presentació d'un centre*. El nou safareig. <https://elnousafareig.org/2015/12/13/lespai-exterior-es-una-de-les-cartes-de-presentacio-dun-centre/>

Sanahuja, M. B. (Ed.). (2015). *L'espai a l'escola d'educació infantil* (Número 38). Fòrum Revista i Organització Educativa.

Vilà, R., Bardera, T., Martín, N., Rubio, M., Falgàs, M., Torra, M., Pedreira, M., Parellada, C., Geis, À., Capdevila, R., Terradellas, R., Cornadó, J. M., Cols, C., & Fernández, P. (2016). *Curriculum i Orientacions Educació Infantil segon cicle*. Gencat.cat.

<https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/curriculum/curriculum-infantil-2n-cicle.pdf>

Zamora, S. R. (2010). Un método educativo para la infancia: el de Fröbel. En *Historia y perspectiva actual de la educación infantil* (pp. 113-131). Editorial Graó.

7. Annexos

Qüestionari:

ESPAIS INTERIORS

- 1) Creus que les aules d'educació infantil d'aquesta escola tenen suficient espai físic tenint en compte la ràtio d'alumnes que hi treballen?
 - a) Si
 - b) No
- 2) La distribució de la teva aula s'ha dut a terme per tal d'afavorir la llibertat de moviment, l'exploració i l'autonomia dels infants?
 - a) Si
 - b) No
- 3) Els diferents espais de l'aula mostren un ambient agradable i estèticament cuidat?
 - a) Si
 - b) No
- 4) Els espais interiors del centre estan dissenyats seguint una harmonia de colors?
 - a) Si
 - b) No
- 5) L'aula està organitzada de manera que afavoreix la realització d'activitats en diferents agrupaments?
 - a) Si
 - b) No
- 6) Els espais de l'aula són estimuladors del llenguatge amb materials que provoquen la parla?
 - a) Si
 - b) No
- 7) Disposeu de sala de psicomotricitat?
 - a) Si
 - b) No
- 8) El centre compta amb un espai de biblioteca?
 - a) Si
 - b) No
- 9) Teniu un espai com a menjador per a l'estona del migdia?
 - a) Si

- b) No
- 10) En cas positiu de tenir espai de menjador, aquest possibilita el desenvolupament global dels infants?
 - a) Si
 - b) No

ESPAIS EXTERIORS

- 11) Disposeu d'espais exteriors com a patis de l'escola?
 - a) Si
 - b) No
- 12) Si disposeu d'espais exteriors, els considereu espais educatius en els quals es poden realitzar activitats i propostes d'aprenentatge?
 - a) Si
 - b) No
- 13) En cas de tenir patis, aquests son potenciadors de la investigació, l'exploració i l'experimentació de diferents espais i materials per part dels alumnes?
 - a) Si
 - b) No
- 14) En cas de tenir patis, compten amb materials i recursos que conviden al joc cooperatiu?
 - a) Si
 - b) No
- 15) En cas de disposar d'espais exteriors, hi ha zones diferenciades que conviden als infants a distribuir-se en aquestes tenint en compte els seus interessos?
 - a) Si
 - b) No
- 16) Teniu espais naturals com per exemple horts, sorrals, llocs amb vegetació, etc.?
 - a) Si
 - b) No
- 17) Realitzeu sortides a l'exterior per tal d'explorar l'entorn natural?
 - a) Si
 - b) No
- 18) En cas de realitzar sortides, estan orientades i relacionades amb aspectes que ajudin a fomentar l'experimentació i l'observació?

- a) Si
 - b) No
- 19) En cas de realitzar sortides, considereu aquestes disposin d'espais accessibles com poden ser rampes, cadires elevadores per les escales, ascensors, etc. tenint en compte la diversitat de necessitats que poden tenir els infants?
- a) Si
 - b) No
- 20) En cas de realitzar sortides, permeten conèixer als infants la realitat que els envolta, despertant així el seu interès per fer-se preguntes?
- a) Si
 - b) No

TEMPS

- 21) Consideres que tot el temps de l'infant a l'escola és educatiu?
- a) Si
 - b) No
- 22) S'organitzen els temps significatius dels infants de manera flexible, respectant el ritme de cadascun d'ells?
- a) Si
 - b) No
- 23) Feu ús de rutines per tal d'anticipar als infants al voltants de les activitats que duran a terme al llarg del dia a l'escola?
- a) Si
 - b) No
- 24) Us mostreu flexibles en els temps marcats per la realització de les activitats, tenint en compte el procés de desenvolupament i aprenentatge de cada infant?
- a) Si
 - b) No
- 25) L'estona d'esbarjo es considera una activitat educativa?
- a) Si
 - b) No
- 26) El temps del migdia permet als infants trobar l'equilibri entre la necessitat de distracció i de relaxar-se?
- a) Si

b) No

MATERIALS

27) Disposeu de materials naturals com pedres, troncs, sorra, fulles, etc. per a la realització de propostes amb els infants?

a) Si

b) No

28) Disposeu de materials per realitzar joc simbòlic quotidians com per exemple telèfons, plats, tasses, robes etc. per a la realització de propostes amb els infants?

a) Si

b) No

29) A l'hora de realitzar les programacions de cicle, teniu en compte quins materials són més adequats considerant l'edat, les necessitats i els interessos del grup classe?

a) Si

b) No

30) Proporcioneu recursos i materials que afavoreixen el desenvolupament de totes les capacitats dels infants?

a) Si

b) No

Imatges d'alguns espais i materials de les escoles analitzades

Algunes d'aquestes fotografies són de font pròpia, altres enviades per les mestres i d'altres extretes de les seves pàgines web i xarxes socials.

